

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет

Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу

Кафедра фундаментальних та спеціальних дисциплін

Гащиць Арсен Михайлович

ДОХОДИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ: ФОРМУВАННЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ

Освітньо-професійна програма

Фінанси, банківська справа та страхування

Виконав студент
групи ФМСчм-21
Гащиць Арсен Михайлович

підпис

Науковий керівник:
к.е.н., доцент
Дерманська Л. В.

підпис

Випускню кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«___» _____ 20__ р.
Завідувач кафедри

Підпис

Чортків – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	Ошибка! Закладка не определена.
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ.....	3
1.1. Функціональна сутність та економічне призначення доходів Державного бюджету	3
1.2. Економічна сутність та класифікація доходів Державного бюджету України.....	8
1.3. Джерела формування доходів Державного бюджету.....	14
Висновки до розділу 1	20
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ.....	21
2.1. Моніторинг податкових та неподаткових надходжень дохідної частини Державного бюджету України 2018-2022 рр.....	27
2.2. Моніторинг доходів від операцій з капіталом та трансферт	38
Висновки до розділу 2	52
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ТА МЕТОДИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ТА МЕТОДИ ОПТИМІЗАЦІЇ ..	54
3.1. Зарубіжний досвід формування дохідної частини Державного бюджету та можливості його використання в українських реаліях	54
3.2. Шляхи оптимізації доходів Державного бюджету України	60
Висновки до розділу 3	72
ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	77
ДОДАТКИ.....	85

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

1.1. Функціональна сутність та економічне призначення доходів Державного бюджету

Впливовість та ефективність функціонування кожної держави в значній мірі залежать від здатності правильно розпоряджатися своїми фінансовими ресурсами [64]. У цьому контексті доходи Державного бюджету стають невід'ємною складовою системи фінансового управління, визначаючи економічне призначення та функціональну сутність публічних фінансів країни [53, с. 32]. Питання формування та оптимізації доходів Державного бюджету є центральними в обговоренні економічної політики, оскільки дохідна частина бюджету визначає, наскільки успішно країна може виконувати свої функції та стратегічні завдання [1, с. 67].

Розуміння функціональної сутності та економічного призначення доходів Державного бюджету допоможе нам краще оцінити їхню роль у формуванні економічної політики та прийнятті рішень щодо оптимізації та підтримки стабільності фінансових ресурсів країни [37, с. 40-41]. Вивчення цієї теми допоможе розкрити ключові аспекти фінансового управління держави та її фінансової стійкості, що є критичними для досягнення національних та глобальних стратегічних цілей [5, с. 19].

Функціональна сутність та економічне призначення доходів Державного бюджету необхідно розглядати в контексті важливої місії держави щодо забезпечення добробуту своїх громадян, створення стабільних умов для економічного розвитку та забезпечення національної безпеки. Доходи бюджету складаються з різноманітних джерел, таких як податки, акцизи, мита, доходи від державних підприємств, дотації та інші надходження. Кожне з цих джерел виконує свою функцію та має своє економічне призначення [8, с. 43].

Перше і основне призначення доходів бюджету полягає в забезпеченні фінансування головних функцій держави. Це включає в себе фінансування освіти, охорони здоров'я, інфраструктури, правопорядку, оборони та інших сфер, які є важливими для функціонування суспільства. Отже, доходи бюджету грають ключову роль у забезпеченні внутрішньої та зовнішньої безпеки, соціального захисту та загального благополуччя громадян [53, с. 33]. Крім того, доходи бюджету можуть бути спрямовані на реалізацію стратегічних цілей країни, таких як підтримка інновацій, розвиток галузей економіки та створення сприятливого бізнес-середовища. Інвестиції у наукові дослідження, освіту та інфраструктуру можуть сприяти підвищенню конкурентоспроможності країни на світовому ринку та стимулювати економічний розвиток [1, с. 68].

Зокрема, доходи бюджету можуть бути використані для реалізації конкретних проектів та програм, спрямованих на покращення якості життя громадян, розвиток інфраструктури, захист навколишнього середовища та підтримку соціальних ініціатив [37, с. 42]. Функціональна сутність доходів Державного бюджету полягає в забезпеченні фінансової основи державного управління та соціального розвитку, в той час як їхнє економічне призначення полягає в забезпеченні ефективного функціонування економіки та підтримці стабільності та добробуту нації [78, с. 434]. Дослідження цієї теми допомагає краще розуміти важливість доходів Державного бюджету і розробляти стратегії їхньої оптимізації для досягнення національних цілей та завдань [5, с. 20-21].

В Бюджетному кодексі України детально визначено, що рахуються до доходів бюджету. Ця категорія включає в себе «податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, сплата яких передбачена в українському законодавстві (включаючи трансфери, плату за адміністративні послуги, власні надходження бюджетних установ)» [8, с. 44].

В українській науковій спільноті розглядають концепцію «доходів бюджету» з двох головних поглядів. З одного боку, це розглядається як система економічних відносин, які стосуються розподілу та перерозподілу ВВП з метою формування основного централізованого фонду грошових коштів держави, як

описує С. Юрій. З іншого боку, вчені, такі як Глущенко А., Павлюк К., та С. Юрій, підкреслюють, що склад доходів державного бюджету та методи їх збору залежать від системи господарювання, методів управління, а також від економічних завдань, які суспільство вирішує на різних етапах свого розвитку [53, с. 34].

М. Карлін розглядає доходи державного бюджету як «сукупність грошових надходжень до централізованого фонду фінансових ресурсів держави, що використовуються для виконання її основних завдань і функцій». Схожою думкою поділяють Олександр Турчинов, Цезар Огонь, та Ганна Фролова, які наголошують, що доходи бюджету формуються завдяки надходженням на безповоротній основі, сплата яких передбачена українським законодавством [5, с. 22].

Олександр Василик розглядає доходи бюджетів як «сукупність усіх видів доходів бюджетів, що формуються різними методами, їх взаємопов'язане застосування становить систему доходів бюджетів». Він вбачає доходи бюджету, з одного боку, як результат розподілу вартості валового внутрішнього продукту між різними учасниками відтворювального процесу. З іншого боку, вони представляють собою об'єкт подальшого розподілу вартості, яка зосереджена в руках держави, що є обґрунтованим в повній мірі [1, с. 69].

Вивчаючи фіскальну політику в Україні, Володимир Дем'янишин та Сергій Юр'їв визначають податки як основне джерело формування бюджетних ресурсів. Вони розглядають сутність податків як примусове відчуження державою частини новоутвореної вартості [78, с. 435]. Олександр Крисоватий та Андрій Луцик також визнають податки головним джерелом формування державного бюджету, розглядаючи їх як ключовий чинник радикальних змін [37, с. 40-43]. Таким чином, доходи бюджету представляють собою не лише сукупність різних видів доходів, але й складний об'єкт управління, який включає в себе різноманітні економічні відносини між державою та платниками, пов'язані із формуванням доходних джерел бюджету [8, с. 45].

Рівень доходів Державного бюджету України є складним і багатогранним питанням, яке визначає фінансову стабільність країни та її здатність виконувати важливі функції держави. Існують численні фактори, які впливають на формування та рівень доходів бюджету. Розглянемо деякі з них:

1. Рівень економічної активності в країні впливає на обсяг податкових надходжень до бюджету. Зростання виробництва і обігу товарів і послуг призводить до збільшення податків і акцизів [78, с. 435].

2. Податкова система, включаючи ставки податків та звільнення, впливає на обсяг податкових надходжень. Зміни в податковій політиці можуть збільшити або зменшити доходи бюджету.

3. Торгівля з іншими країнами впливає на надходження з мита та інших подібних джерел. Експорт і імпорт товарів і послуг мають важливий вплив на фінансові потоки [5, с. 23].

4. Україна є експортером багатьох сировинних товарів, таких як зерно, сталь, та інше. Зміни цін на світових ринках можуть впливати на доходи від експорту [37, с. 44].

5. Розмір і структура соціальних витрат також впливають на доходи бюджету. Соціальні виплати, пенсії, стипендії, та інші програми можуть становити значну частину видатків [53, с. 35].

6. *Інвестиції та розвиток бізнесу:* Залучення інвестицій та підтримка розвитку бізнесу сприяють зростанню ВВП та створенню нових робочих місць, що, в свою чергу, може призвести до збільшення податкових надходжень.

7. Рівень корупції та ефективність управління фінансами впливають на доходи бюджету. Можливість уникнення податків та інші форми фінансових зловживань можуть обмежувати доходи [1, с. 70-71].

Загальний рівень доходів Державного бюджету визначає економічну та фінансову рівновагу країни. Тому, аналіз та управління факторами, які впливають на цей рівень, є важливим завданням для забезпечення сталого економічного розвитку та соціального добробуту України [78, с. 436].

Таблиця 1.1.

Фактори впливу на доходи бюджету держави

Фактор	Аналіз
Економічна активність	Зростання ВВП і економічної активності сприяють збільшенню податкових надходжень.
Податкова політика	Зміни в податковій політиці можуть збільшити або зменшити доходи бюджету. Підвищення податкових ставок може призвести до зростання надходжень, а зменшення - навпаки.
Зовнішньоекономічна діяльність	Торгівля з іншими країнами впливає на надходження з мита та інших подібних джерел. Збільшення обсягу експорту може позитивно вплинути на доходи бюджету.
Ціни на сировину та енергію	Зміни цін на світових ринках можуть впливати на доходи від експорту сировини та енергоресурсів.
Соціальна політика	Розмір і структура соціальних витрат впливають на доходи бюджету. Збільшення соціальних виплат може збільшити видатки бюджету, що може вимагати збільшення доходів.
Інвестиції та розвиток бізнесу	Залучення інвестицій та підтримка розвитку бізнесу можуть сприяти зростанню ВВП та створенню нових робочих місць, що може призвести до збільшення податкових надходжень.
Ефективне управління фінансами	Рівень корупції та ефективність управління фінансами впливають на доходи бюджету. Зменшення корупції та підвищення ефективності може призвести до збільшення доходів.

Джерело розроблено автором на основі даних [1]

Аналіз цих факторів важливий для правильного управління фінансовими ресурсами країни і забезпечення фінансової стабільності. Розуміння взаємодії цих чинників дозволяє уряду та фінансовим установам приймати раціональні рішення щодо податкової політики, соціальних витрат, розвитку бізнесу та багатьох інших аспектів фінансового управління [53, с. 36-37]. Важливо зауважити, що ці фактори не діють ізольовано, а взаємодіють між собою, і їх вплив може змінюватися в залежності від економічних, політичних і соціальних умов. Тому аналіз доходів бюджету вимагає системного підходу та постійного моніторингу цих факторів [1, с. 72].

Отже, доходи Державного бюджету є ключовим елементом фінансової системи кожної країни. Вони визначають фінансовий обсяг, яким держава може здійснювати свої функції та реалізувати соціально-економічні завдання. Доходи Державного бюджету відіграють ключову роль у забезпеченні фінансування

важливих функцій держави [5, с. 24]. Це включає в себе забезпечення безпеки, соціального захисту, освіти, охорони здоров'я, інфраструктури та багатьох інших сфер. Доходи бюджету створюють основу для виконання державних обов'язків та забезпечення гідної якості життя громадян [8, с. 46-47].

Доходи бюджету є важливим інструментом для забезпечення макроекономічної стабільності та розвитку економіки [64]. Вони дозволяють державі збирати кошти для фінансування інфраструктурних проєктів, розвитку бізнесу, створення нових робочих місць та підтримки соціального добробуту. Правильне управління доходами бюджету сприяє ефективному використанню ресурсів та забезпечує стійкий розвиток країни [53, с. 38]. Доходи Державного бюджету можуть використовуватися для регулювання економічних процесів [64]. Зміни в податковій політиці можуть впливати на споживчість, інвестиції та економічний ріст. Наприклад, зниження податкових ставок може спонукати більше людей і компаній витратити та інвестувати гроші, що може позитивно вплинути на економічний розвиток [37, с. 45]. Усі ці аспекти вказують на важливість доходів Державного бюджету в житті кожної країни. Ефективне управління цими ресурсами допомагає досягнути балансу між фінансовою стабільністю, соціальними потребами та економічним розвитком, що є важливим для процвітання суспільства [5, с. 25].

1.2. Економічна сутність та класифікація доходів Державного бюджету України

Ефективне функціонування державного апарату та здійснення різноманітних соціально-економічних завдань неможливе без належної фінансової бази, а відтак, без стабільного та продуманого механізму формування доходів Державного бюджету [71, с. 91]. Питання економічної сутності та класифікації доходів стають центральними у фінансовому управлінні державою, оскільки вони відображають складну систему фінансових потоків, що становлять головний джерело забезпечення фінансових потреб

держави. Доходи Державного бюджету України є результатом складних економічних відносин та процесів, які об'єднують як державні інституції, так і громадян та підприємства. До їх числа входять податки, збори, надходження від плати за користування природними ресурсами, митні платежі, надходження від приватизації, амортизація державного майна та інші джерела [71, с. 92].

З одного боку, економічна сутність доходів бюджету полягає в їх ролі як фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення діяльності держави та виконання нею своїх функцій. З іншого боку, вони відображають економічні відносини, що виникають між державою та громадянами, підприємствами та іншими суб'єктами господарювання, щодо формування та розподілу фінансових ресурсів [68, с. 434].

Економічне призначення доходів бюджету не обмежується лише забезпеченням фінансових потреб держави. Вони також виступають інструментом регулювання економічних процесів. Зміни в податковій політиці можуть впливати на рівень споживання, інвестицій та інші показники економічного розвитку. Правильно спрямовані доходи бюджету сприяють створенню сприятливих умов для інвестицій та підтримують економічний зріст. [38, с. 40].

Доходи Державного бюджету України є важливим елементом фінансової системи країни, які відображають складні економічні відносини та процеси в сучасному українському суспільстві. Економічна сутність цих доходів визначає їхню роль у фінансовому забезпеченні державних функцій та завдань, а також вплив на економічний розвиток країни [68, с. 435].

По-перше, доходи Державного бюджету можна розглядати як фінансові ресурси, які забезпечують здійснення державних функцій та програм. Це включає в себе фінансування освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, інфраструктури, оборони та безпеки. Доходи бюджету створюють основу для фінансового забезпечення діяльності уряду та надають змогу реалізовувати стратегічні завдання держави [84, с. 55].

По-друге, доходи бюджету мають економічне призначення і впливають на стан економіки країни. Податки та інші доходи можуть впливати на рівень споживання, інвестицій та економічний ріст. Наприклад, зниження податкових ставок може підштовхнути громадян та підприємства до більших витрат та інвестицій, що сприяє економічному зростанню [38, с. 41]. Доходи Державного бюджету можуть також мати регулюючу функцію. Зміни в податковій політиці можуть використовуватися для впливу на різні сфери економіки, такі як інфляція, зайнятість, бізнес-середовище та інші аспекти. Відповідна податкова політика може сприяти стабільності та зростанню економіки [71, с. 93].

Таблиця 1.2.

Визначення поняття «Економічна сутність доходів державного бюджету» в економічній літературі

Автор	Визначення
М. Карлін	«Економічна сутність доходів державного бюджету полягає в їхній ролі як фінансових ресурсів, які забезпечують фінансові потреби держави та виконання нею своїх функцій та завдань».
О. Крисоватий	«Доходи державного бюджету визначаються як фінансові потоки, що надходять до централізованого фонду фінансових ресурсів держави та використовуються для фінансування різних державних програм та проектів»
А. Луцик	«Економічна сутність доходів державного бюджету полягає у їхній ролі як інструменту регулювання економічних процесів, забезпечення економічного росту та стабільності в країні».
Ю. Касперович	«Доходи державного бюджету визначаються як фінансові потоки, які формуються за рахунок податків, зборів, мит, надходжень від приватизації та інших джерел, що спрямовані на фінансування державних програм і послуг».
В. Дем'янишина	«Економічна сутність доходів державного бюджету включає в себе їхню роль як джерела фінансування державної діяльності та важливий чинник впливу на економічні процеси країни».
	«Економічна сутність доходів державного бюджету полягає в їхній ролі як джерела фінансування державних програм та послуг, а також в інструменті впливу на розподіл фінансових ресурсів у суспільстві»
Д. Ванькович	«Доходи державного бюджету визначаються як грошові потоки, що надходять до бюджету від різних джерел, такі як оподаткування, мита та інші платежі, і використовуються для фінансування державних програм і соціальних ініціатив»
Ю. Сибірянська	«Економічна сутність доходів державного бюджету полягає в їхній ролі як фінансового ресурсу, що забезпечує державу необхідними коштами для виконання своїх завдань та функцій, а також у впливі на розподіл доходів у суспільстві»

Джерело розроблено автором на основі даних [71]

Наведені визначення поняття «Економічна сутність доходів державного бюджету» в економічній літературі відображають багатогранну природу доходів, їхню роль у фінансовому забезпеченні держави та вплив на економічні процеси в країні [68, с. 436]. Вони підкреслюють, що доходи державного бюджету є важливим джерелом фінансування державних програм, соціальних послуг та інфраструктури, а також інструментом регулювання економічних явищ [38, с. 42-43]. Залучення грошових ресурсів в бюджет дозволяє державі забезпечувати виконання своїх завдань та функцій, сприяючи економічному росту та стабільності [84, с. 57].

Таблиця 1.3.

Визначення поняття «Економічна сутність доходів державного бюджету» в нормативно-правовій літературі

Нормативний акт	Визначення
Податковий кодекс України	«Економічна сутність доходів державного бюджету визначається як грошові суми, які надходять до бюджету від платників податків, зборів та інших обов'язкових платежів відповідно до законів України і використовуються для фінансування державних програм, соціальних потреб та інфраструктурних проектів».
Бюджетний кодекс України	«Доходи державного бюджету включають суми грошей та інших матеріальних цінностей, що надходять до державного бюджету від податків, зборів, мит, надходжень від приватизації, дотацій та інших джерел, передбачених законами України, і використовуються для фінансування видатків державного бюджету».
Закон України «Про Державний бюджет України»	«Економічна сутність доходів державного бюджету визначається як сукупність фінансових ресурсів, що надходять до Державного бюджету України від податків, зборів, мит, інших обов'язкових платежів та надходжень з інших джерел, передбачених цим Законом, та використовуються для забезпечення фінансових потреб держави та виконання її завдань та функцій»
Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств»	«Доходи державного бюджету визначаються як фінансові потоки, що надходять до бюджету від оподаткування прибутку підприємств відповідно до цього Закону та інших обов'язкових платежів, що передбачені податковим законодавством України, і використовуються для фінансування державних програм та соціальних потреб»

Примітка* Джерело розроблено автором на основі даних [71]

Згідно з цими нормативними актами, економічна сутність доходів державного бюджету полягає в сукупності фінансових ресурсів, що надходять до бюджету від платників податків, зборів, мит, інших обов'язкових платежів та надходжень з інших джерел, і використовуються для фінансування різних

державних програм, соціальних потреб та інфраструктурних проєктів. Ці визначення встановлюють правовий фреймворк для функціонування державного бюджету та його доходної складової і є основою для обліку та управління доходами державного бюджету в Україні [71, с. 94].

Класифікація доходів Державного бюджету України є важливим інструментом для систематизації та категоризації різних джерел доходів, які забезпечують фінансову підтримку функціонування держави та виконання її завдань та програм. Ця класифікація допомагає як управлінцям державних фінансів, так і громадянам краще розуміти, звідки йдуть кошти до державного бюджету та як вони поділяються між різними сферами державної діяльності. Нижче наведені основні категорії доходів бюджету, які характеризуються їхнім джерелом та призначенням [84, с. 58]:

1. Ця категорія включає доходи, отримані від оподаткування прибутку, податку на додану вартість, акцизного податку, податку на нерухоме майно, податку на землю, податку на доходи фізичних осіб та інших податків та зборів.

2. Це доходи, які не стягуються у формі податків, але надходять до бюджету від різних джерел, таких як надходження від приватизації, дотації, штрафи та інші.

3. Ця категорія включає кошти, які надходять від інших рівнів влади, міжнародних організацій, а також кошти, які спрямовані на підтримку окремих регіонів або програм.

4. Доходи, які надходять від різних фондів, таких як Фонд соціального страхування, Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування та інші.

5. Ця категорія включає доходи, отримані від продажу державного майна та підприємств.

6. Доходи, які не підпадають під жодну з вищезазначених категорій, такі як доходи від різних інших джерел.

Класифікація доходів Державного бюджету України є важливим інструментом для систематизації та категоризації різних джерел доходів, які

забезпечують фінансову підтримку функціонування держави та виконання її завдань та програм. Вона базується на різних принципах, таких як джерела доходів, функціональний розподіл, економічна класифікація та інші. Ця класифікація допомагає як управлінцям державних фінансів, так і громадянам, краще розуміти структуру та походження доходів бюджету. Вона дозволяє здійснювати контроль за розміром та джерелами доходів, а також спрямовувати їх на різні сфери державної діяльності, від освіти та охорони здоров'я до інфраструктурних проектів та соціального захисту [71, с. 95].

Економічна сутність та класифікація доходів Державного бюджету України є ключовими аспектами фінансової системи країни, що визначають спосіб формування та використання фінансових ресурсів для фінансування державної діяльності. Економічна сутність доходів бюджету полягає в їх ролі як фінансових ресурсів, що забезпечують фінансові потреби держави та виконання нею своїх функцій та завдань. Доходи бюджету виступають інструментом регулювання економічних процесів, забезпечуючи економічний ріст та стабільність в країні [84, с. 59-60].

Класифікація доходів бюджету базується на різних принципах, таких як джерела доходів, функціональний розподіл та економічна класифікація. Ця система допомагає систематизувати та категоризувати різні джерела фінансування, що надходять до бюджету, і забезпечує кращий контроль та спрямування цих коштів на різні сфери державної діяльності. Класифікація є динамічною системою, яка може оновлюватися для відповіді на зміни в економічних та фінансових умовах країни [38, с. 46-47].

Зрозуміння економічної сутності та класифікації доходів бюджету є важливим для всіх учасників фінансової системи України, включаючи урядовців, фахівців у галузі фінансів, підприємців і громадян [84, с. 61]. Ця інформація допомагає забезпечувати прозорість та ефективність управління фінансовими ресурсами та сприяє досягненню соціальних та економічних цілей країни. Взаємодія між різними джерелами доходів бюджету та їхнє

спрямування на різні сфери життя суспільства визначають майбутні можливості та перспективи розвитку України [71, с. 96].

1.3. Джерела формування доходів Державного бюджету

Державний бюджет є одним із найважливіших інструментів фінансової політики держави, а його формування та структура визначають спосіб фінансування різноманітних державних програм і послуг [19]. Доходи Державного бюджету відіграють ключову роль у забезпеченні фінансових потреб держави та виконанні нею своїх функцій та завдань [65, с. 384]. Розуміння джерел, звідки беруться ці доходи, та їх формування є важливим аспектом фінансової системи держави [34, с. 73]. Джерела формування доходів Державного бюджету становлять сукупність ресурсів, які забезпечують фінансову базу уряду. Ці джерела включають податки, збори, мита, надходження від приватизації, дотації, а також інші джерела фінансування. Важливо визначити, як ці джерела працюють, як вони взаємодіють між собою та як їх ефективно використовувати для забезпечення фінансових потреб держави [80, с. 103].

Доходи бюджету можуть бути зібрані через кілька методів, які стосуються централізації грошових ресурсів. Перший метод – це пряме вилучення доходів з державного сектору. Зазвичай держава має право на прибуток, який створюється у державному секторі, подібно до підприємств у приватному секторі [57, с. 137-138]. Проте, частина цього прибутку може залишитися власністю колективів суб'єктів господарювання, тому не весь прибуток державного сектора потрапляє до бюджету. Ця ситуація може бути керована через пряме вилучення прибутку до бюджету або оподаткування його на загальних умовах.

У ринковій економіці, коли приватний сектор є преобладним, застосовується переважно податковий метод для збирання прибутку. Умови адміністративної економіки, де державний сектор має перевагу, можуть

призвести до прямого вилучення доходів [19]. Проте, зазвичай надходження від державного сектору є невеликими, оскільки державні підприємства зазвичай працюють у галузях, які не є привабливими для приватного бізнесу, а їхня діяльність спрямована на виробництво товарів і послуг, а не на одержання прибутку [80, с. 104].

Доходи, отримані від державних угідь, майна і послуг, ґрунтуються на правах власності держави. Україна має загальнонаціональну власність на землю, тому усі угіддя, надра та корисні копалини є власністю держави. Прибуток від їхнього використання спрямовується до державного бюджету. Ці прибутки формуються через оплату за ресурси, таку як платежі за спеціальне використання лісових ресурсів, водних ресурсів та користування надрами. Податковий метод формування доходів бюджету полягає у перерозподілі прибутку між юридичними та фізичними особами на підставі законодавства. Відмінно від прямого вилучення доходів в державному секторі, цей метод може бути застосований лише відповідно до законів. Позичковий метод включає формування доходів бюджету на поворотній основі. Зазвичай основу доходів бюджету складають податки (95-98%) та позики (2-5%) [34, с. 74].

Джерела формування доходів бюджету включають створений валовий внутрішній продукт (ВВП) і національне багатство. ВВП вважається найбільш надійним джерелом доходів бюджету, оскільки він відображає економічну активність країни. Використання національного багатства як джерела доходів може бути розглянуте, коли ВВП недостатній або коли існує надлишок природних ресурсів.

Джерела доходів бюджету можна також поділити на внутрішні і зовнішні. До зовнішніх джерел належить міжнародний перерозподіл фінансових ресурсів, який може здійснюватися через прямий перерозподіл, міжнародні кредити, оподаткування експортно-імпортової діяльності, валютне регулювання та ціновий механізм [34, с. 75-76].

Доходи бюджету відповідно до Бюджетного кодексу України класифікуються за різними розділами, включаючи податкові надходження, які

визначаються Податковим кодексом України [65, с. 386]. Вони включають загальнодержавні податки та збори, а також місцеві податки та збори. Крім того, до цих категорій належать збори за спеціальне використання природних ресурсів, податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції, а також інші податки, що охоплюють групи місцевих податків і зборів [80, с. 105-106].

Неподаткові надходження можна розподілити на кілька категорій, залежно від способів їх залучення [19]:

1. Доходи від власності та підприємницької діяльності включають в себе такі надходження:

- надлишок валових доходів над видатками Національного банку України;
- прибуток від грошово-речових лотерей;
- рентна плата за транспортування природного газу трубопровідним транспортом на території України;
- оплата за перебування Чорноморського флоту Росії на території України та інші подібні надходження [19].

2. Адміністративні збори та платежі, а також доходи від некомерційної господарської діяльності включають в себе наступні складові [57, с. 140-141]:

- державне мито;
- плата за утримання дітей у школах-інтернатах;
- орендна плата за майно, яке перебуває у державній або комунальній власності, тощо.

3. Інші неподаткові надходження включають різноманітні джерела доходів, такі як [57, с. 143]:

- штрафи і фінансові санкції, отримані за порушення стандартів якості продукції та правил пожежної безпеки;
- прибуток бюджетних установ, отриманий за підготовку та перепідготовку кадрів відповідно до укладених договорів;

- доходи від концертної діяльності, плата за медичні послуги, вхідна плата в музеї та виставки, а також плата студентів за користування гуртожитками вищих і середніх спеціальних навчальних закладів;
- надходження коштів від продажу конфіскованого майна;
- суми боргів суб'єктів господарювання, які мають бути стягнуті, але строк позовної давності вже минув;
- надходження коштів від продажу надлишкового майна Збройних сил України та інші подібні джерела надходжень.

Доходи, які надходять в результаті операцій з капіталом і залучаються без оподаткування, можна розділити на кілька категорій:

1. Група доходів від продажу основного капіталу включає такі надходження:

- гроші отримані від продажу валютних цінностей, скарбів, безгосподарного майна;
- кошти, які надійшли від Державного фонду дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та інше подібне.

2. Доходи від продажу державних запасів товарів включають в себе гроші, одержані від продажу матеріальних цінностей державного резерву та матеріальних цінностей мобілізаційного резерву.

3. Доходи від продажу землі та нематеріальних активів, що регулюються Земельним кодексом України [34, с. 77].

Трансфери представляють собою кошти, які надходять безповоротно від інших органів державної влади, органів влади обласного рівня, органів місцевого самоврядування, інших держав чи міжнародних організацій. В умовах ринкової економіки податки становлять основну форму фінансових відносин між державою та її суб'єктами. Зараз приблизно 80% всіх доходів зведеного бюджету України генеруються від податків [34, с. 78].

Таблиця 1.4.

Державні цільові фонди

Джерела фінансування державних цільових фондів	
бюджетні	позабюджетні
Фонд для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту населення; Державний спеціалізований фонд фінансування загальнодержавних витрат на авіаційну діяльність та участь України у міжнародних авіаційних організаціях; Фонд України соціального захисту інвалідів; Державний фонд охорони навколишнього середовища та ін.	Пенсійний фонд; Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття; Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності; Фонд соціального страхування від нещасних випадків та ін.

Джерело розроблено автором на основі даних [80]

Державні цільові фонди є важливою частиною фінансової системи країни, призначеною для здійснення конкретних програм і заходів, спрямованих на соціальний захист та розвиток окремих сфер життя суспільства. Аналізуючи таблицю 1.4, ми бачимо розподіл джерел фінансування державних цільових фондів на бюджетні та позабюджетні.

Бюджетні джерела фінансування цих фондів включають у себе кошти, які надходять із загального державного бюджету, а також інші джерела фінансування, які контролюються та регулюються державними органами. Ці кошти зазвичай виділяються для вирішення питань соціального захисту та інфраструктурних проєктів [57, с. 144-145].

Розподіл джерел фінансування між бюджетними та позабюджетними фондами відображає підходи до управління різними аспектами соціально-економічного розвитку країни. Важливо забезпечити ефективне управління ресурсами цих фондів, збалансувати потреби громадян та стабільність фінансових ресурсів для реалізації соціальних та економічних програм. Загалом, державні цільові фонди є важливим інструментом для забезпечення соціального захисту та розвитку країни, і їх фінансування вимагає обережного планування та ефективного управління ресурсами для досягнення найкращих результатів у сферах, які вони призначені підтримувати [80, с. 110].

У загальному розумінні, джерела доходів Державного бюджету можна поділити на декілька груп:

1. Податки становлять найбільш значущу частину доходів бюджету більшості країн. Вони включають податки на прибуток, податки на доходи фізичних осіб, податки на додану вартість (ПДВ), акцизи, мита та інші. Ефективна податкова система сприяє збору коштів для бюджету, але також може впливати на бізнес-середовище та рівень життя громадян [65, с. 389].

2. Ця категорія включає доходи, які не стягуються у формі податків. Це можуть бути доходи від продажу державного майна, рентні платежі, адміністративні збори, штрафи, фінансові санкції, а також надходження від різних державних фондів та резервів.

3. Вони включають доходи, отримані від операцій з капіталом, такі як продаж основних активів, державних запасів товарів, а також доходи від продажу землі та інших нематеріальних активів [65, с. 389].

4. Трансфerti – це кошти, які отримують від інших державних органів, місцевих органів влади та міжнародних організацій. Вони можуть бути надані у формі фінансової допомоги або безповоротних коштів для певних програм чи проектів [57, с. 147].

У сучасних умовах, зокрема в умовах глобальної економіки та технологічного розвитку, важливо звертати увагу на раціональне використання цих джерел. Ефективна податкова політика, прозорість та управління неподатковими надходженнями, розвиток капітальних ринків та приваблення інвестицій, а також розумне розподілення трансфертів – це всі важливі аспекти, які впливають на стабільність та розвиток бюджету [34, с. 80-81]. При цьому слід не забувати про соціальну відповідальність та врахування інтересів громадян. Балансування цих факторів є ключовим завданням для забезпечення фінансового благополуччя держави та її громадян [80, с. 111-112].

Висновки до розділу 1

Теоретико-методологічні засади формування доходів Державного бюджету України визначають стратегічну основу для стабільного фінансового управління та економічного розвитку країни. Засадничою складовою теоретико-методологічних засад формування доходів є податкова політика. Це включає в себе встановлення оптимальних податкових ставок, системи стимулювання податкових надходжень, та забезпечення прозорості та рівності перед законом для платників податків. Податки на доходи фізичних осіб та підприємств визначають значущу частку доходів бюджету. Вони повинні бути раціонально спрямовані на забезпечення фінансових потреб держави, забезпечення соціальної справедливості та сприяння економічному зростанню.

Важливим аспектом теоретико-методологічних засад є визначення ефективної системи внутрішніх податків на товари та послуги. Це включає в себе акцизний податок, податок на додану вартість, та інші форми оподаткування, які сприяють стимулюванню виробництва та споживання товарів та послуг. Неподаткові доходи мають свою важливу роль у формуванні бюджету, і теоретико-методологічні засади повинні враховувати їх джерела та оптимізувати їх використання. Вони включають доходи від власності, адміністративні збори, інші неподаткові надходження, та власні доходи бюджетних установ. Узагальнюючи, формування доходів Державного бюджету України ґрунтується на докладних теоретико-методологічних засадах, які враховують важливі аспекти економічного, податкового, та фінансового управління. Ці засади визначають стратегію оподаткування, фінансовий розвиток, та соціальну справедливість в країні. Вони сприяють забезпеченню стабільності та стійкості фінансів держави, а також сприяють досягненню стратегічних цілей, таких як зростання економіки та покращення рівня життя громадян. Важливим аспектом теоретико-методологічних засад є їх адаптація до змін в економічному середовищі та поточних викликів. Країна повинна бути готовою до впровадження нових інструментів та стратегій для оптимізації доходів бюджету з урахуванням поточних та майбутніх умов.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

2.1. Моніторинг податкових та неподаткових надходжень дохідної частини Державного бюджету України 2018-2022 рр.

Моніторинг податкових та неподаткових надходжень до дохідної частини Державного бюджету України за період 2018-2022 років є важливим аналітичним завданням, спрямованим на оцінку фінансової стійкості та рентабельності бюджетних доходів в довгостроковій перспективі. Під час цього періоду Україна стикнулася з різними викликами та змінами в економіці, які вплинули на обсяг та структуру доходів бюджету, серед яких основними стали пандемія Covid-19, яка охопила період 2020-2021 років, та повномасштабна війна росії проти України від 24 лютого 2022 року [54].

Оцінка податкових та неподаткових надходжень до бюджету має на меті виявлення факторів, які впливають на рівень доходів, ідентифікацію тенденцій у зборі податків та інших надходжень, а також визначення можливостей для покращення податкової бази та оптимізації доходів. Ретельний аналіз динаміки податкових надходжень та оцінка впливу різноманітних реформ та ініціатив на структуру доходів державного бюджету буде корисним інструментом для уряду, фінансових аналітиків та економістів у формуванні ефективної фіскальної політики та досягненні фінансової стабільності в Україні [42, с. 35].

Державний бюджет є необхідним для кожної країни і грає важливу роль у виконанні її економічної та соціальної політики. Він допомагає регулювати економічні процеси, забезпечує макроекономічну стабільність та важливий у соціально-економічному плануванні. Розмір бюджету та джерела його фінансування визначають, наскільки успішно держава може виконувати свої основні функції. Організація бюджетного процесу відображає ефективність

бюджетної політики та її вплив на економічну стабільність і соціальний рівень життя в державі.

Особливий інтерес викликає формування доходів бюджету, оскільки бюджет відображає рівень розвитку держави, гарантує економічну та соціальну стабільність і належний рівень життя населення. Ефективність виконання державних функцій залежить від того, чи вдається сформувати необхідний обсяг державних доходів. Доходи державного бюджету поділяються на кілька категорій, включаючи податкові, неподаткові, доходи від операцій з капіталом та трансферти. Податкові та неподаткові надходження є найважливішими джерелами фінансування бюджету України. Тому важливо розглянути структуру доходів Державного бюджету України та визначити роль податкових і неподаткових надходжень у ньому шляхом проведення аналізу [42, с. 36].

Таблиця 2.1.

Структура доходів Державного бюджету України за 2018–2021 рр., млн.
грн.

Показники	2018	2019	2020	2021
Податкові надходження	627153,7	753815,6	799776,0	851115,6
Неподаткові надходження	128402,3	164676,5	186684,2	212946,9
Інші надходження	37709,1	9616,1	11818,7	11954,2
Усього доходів	793265,0	928105,6	998278,9	1076016,7

За чотири роки (з 2018 по 2021 рік), загальний обсяг доходів державного бюджету значно зріс. З 793 мільярдів гривень у 2018 році до понад 1 трильйона гривень у 2021 році. Це свідчить про позитивну динаміку збільшення доходів країни. Податкові надходження є найбільшим джерелом доходів усіх років, інший внесок перевищує інші категорії [18, с. 268]. Податкові надходження складають значну частину загальних доходів державного бюджету і їхня роль ще зросла з року в рік. Неподаткові надходження також відзначаються значним зростанням з 2018 по 2021 рік. Це свідчить про те, що крім податків, інші джерела доходів стали більш важливими для бюджету [54].

Інші надходження – ця категорія включає різноманітні джерела доходів, такі як трансферти та інші надходження. Вони становлять меншу частину загальних доходів, але також зростають протягом цього періоду. Загальна

структура доходів Державного бюджету України свідчить про стаке зростання доходів країни з 2018 по 2021 роки. Податкові надходження залишаються основним джерелом доходів, але важливість неподаткових надходжень також збільшилася. Збільшення доходів державного бюджету може бути пов'язане з розвитком економіки та політичними реформами в Україні [42, с. 37].

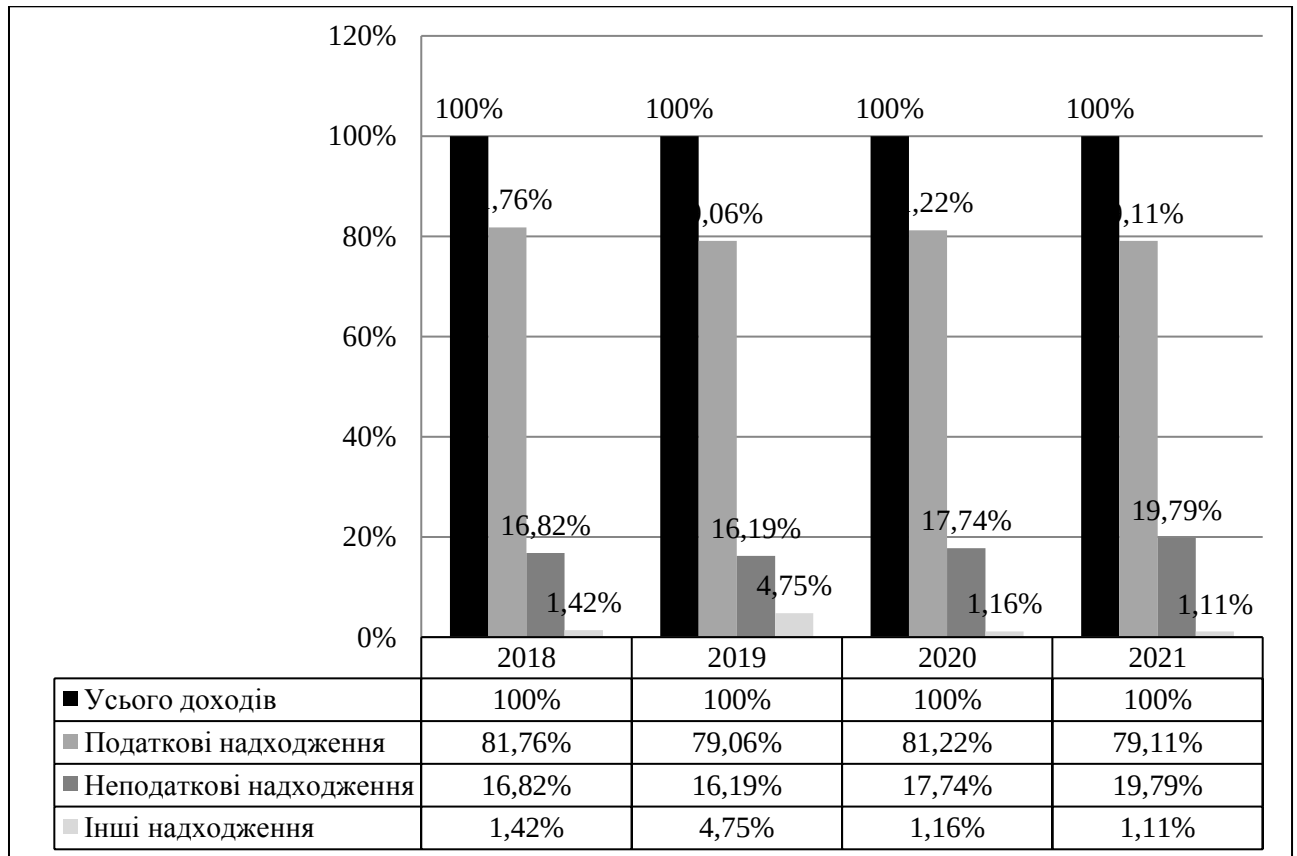

Рис.1.1. Частка податкових та неподаткових надходжень у доходах Державного бюджету України за 2018–2021 рр.

Аналіз структури податкових надходжень до державного бюджету вказує на те, що протягом розглянутого періоду найбільшу частку у загальному обсязі податкових надходжень у бюджеті складає податок на додану вартість (ПДВ). Цей податок є основним джерелом доходів та інструментом підтримки експорту. Експортери мають право на повернення ПДВ державою, що сприяє стимулюванню експорту. В Україні система автоматичного відшкодування ПДВ була запущена у 2017 році, що допомогло вирішити деякі проблеми повернення ПДВ експортерам [54].

Протягом 2019-2021 років обсяг надходжень від ПДВ зменшувався, а у 2021 році він становив 37,23% загальних податкових надходжень. Це на 3,13%

менше, ніж у 2019 році. Зокрема, ПДВ, отриманий з імпортних товарів у 2020 році, становив 274113,5 млн гривень і склав 25,5% загальних податкових надходжень у державному бюджеті. Це на 15646,9 млн гривень або 3,53% менше, ніж у 2019 році. Це зумовлено зменшенням обсягів оподатковуваного імпорту, включаючи обмежувальні заходи, які ввели основні торговельні партнери України через пандемію COVID-19 та проблеми з логістичними ланцюгами в доставці товарів. Надходження від ПДВ з вітчизняних товарів, включаючи бюджетне відшкодування, зросли на 37556,8 млн гривень у 2020 році порівняно з 2020 роком і становили 126486,6 млн гривень. Важливо відзначити, що за 2021 рік було відшкодовано ПДВ на суму 143108,6 млн гривень, що менше на 8792,6 млн гривень або 5,8% порівняно з 2019 роком.

Незважаючи на те, що обсяг доходів від оподаткування підакцизних товарів загалом зріс, відзначимо, що в 2021 році їхній внесок до загальних надходжень скоротився на 1,76% порівняно з 2018 роком і склав 12,86% [42, с. 38].

Крім цього, важливим джерелом для наповнення бюджету є кошти, які надходять від податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) і податку на прибуток підприємств (ПнП). Унаслідок введення карантинних обмежень з березня 2020 року багато підприємств були обмежені або зупинили свою діяльність, що призвело до зменшення зайнятості та розмірів заробітних плат. Це мало вплив на зменшення надходжень від ПДФО [18, с. 269-270]. У 2021 році частка надходжень від цього податку становила 10,9%. Призупинення економічної активності під час карантинних обмежень призвело до зменшення обсягів підприємницької діяльності, що в свою чергу призвело до зменшення надходжень від податку на прибуток підприємств. У 2021 році його частка склала 10,1% [42, с. 39].

Таблиця 2.2.

**Обсяг неподаткових надходжень у Державному бюджеті України за
2017–2021 роки, млн. грн.**

Показники	Рік			
	2018	2019	2020	2021
Доходи від власності та підприємницької діяльності	71553,7	87170,4	114414,8	119155,9
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної діяльності	10437,6	18413,6	10377,8	9772,0
Власні надходження бюджетних установ	35528,3	46692,6	46129,0	68991,1
Інші неподаткові надходження	10882,6	12399,9	15762,6	15038,2
Усього неподаткових надходжень	128402,3	164676,5	186684,2	212957,2

Загальна сума неподаткових надходжень у бюджеті постійно збільшувалася протягом розглянутого періоду. З 2018 по 2021 рік, вона зросла з 128402,3 мільйонів гривень до 212957,2 мільйонів гривень. Це свідчить про поступове зростання внеску неподаткових надходжень до бюджету. Роль доходів від власності та підприємницької діяльності: Ця категорія надходжень визначалася як одна з основних, і її обсяг значно збільшився з 71553,7 мільйонів гривень у 2018 році до 119155,9 мільйонів гривень у 2021 році. Це свідчить про важливість доходів від підприємницької діяльності для бюджету [42, с. 40-41].

Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної діяльності: В цій категорії спостерігалася деяка коливаність, але загалом обсяг надходжень залишався стабільним, незважаючи на деяке зменшення в 2020 році порівняно з 2019 роком. Власні надходження бюджетних установ: Ця категорія також відзначилася значним збільшенням, з 35528,3 мільйонів гривень у 2018 році до 68991,1 мільйонів гривень у 2021 році. Це свідчить про важливість власних надходжень бюджетних установ для фінансування державного бюджету.

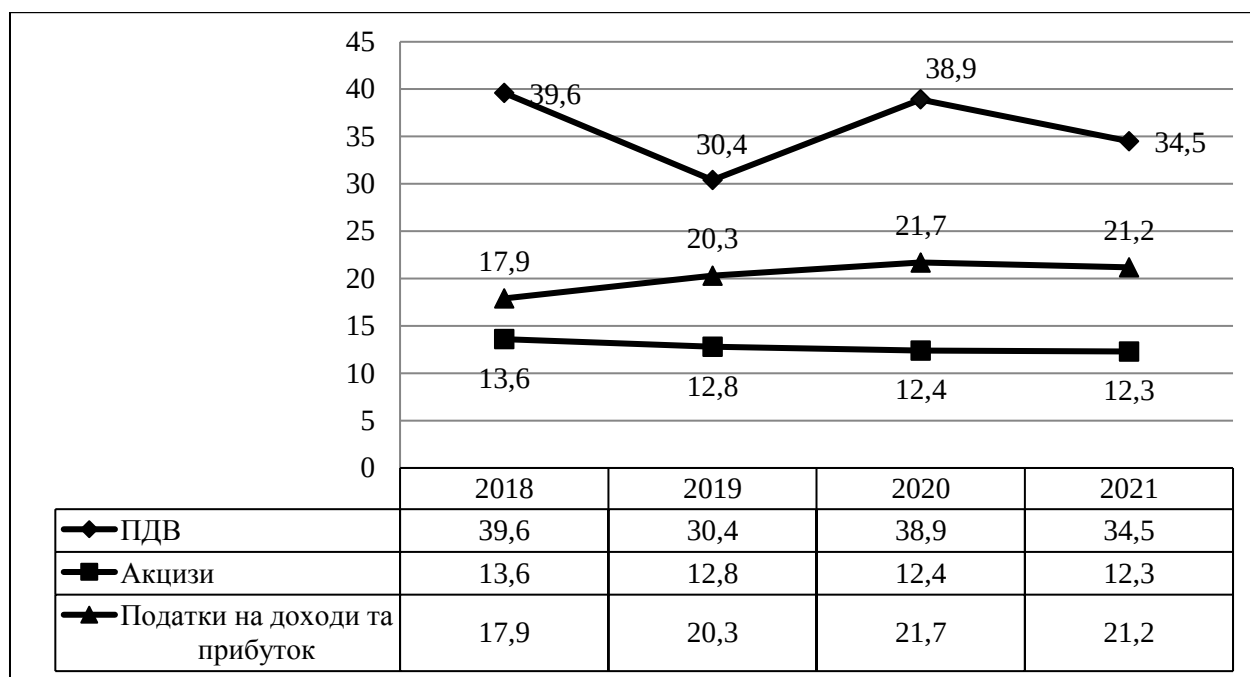

Рис. 1.2. Динаміка частки окремих груп податкових надходжень у доходах державного бюджету України за 2018-2021 рр.

Аналіз структури доходів Державного бюджету України за період 2018-2021 років вказує на важливі зміни в фінансовому стані країни та роль різних джерел доходів у забезпеченні функціонування державного бюджету. За цей чотирирічний період, загальний обсяг доходів державного бюджету суттєво зріс і в 2021 році досяг понад 1 трильйона гривень, що свідчить про позитивну динаміку збільшення доходів країни. Наявність стійкого зростання доходів свідчить про успішний розвиток економіки та політичних реформ в Україні.

Податкові надходження залишаються основним джерелом доходів державного бюджету. Успішне збільшення доходів державного бюджету може бути пов'язане з розвитком економіки та політичними реформами в країні. Зауважимо, що хоча роль неподаткових надходжень зростає, згідно з європейськими стандартами, їх частка у структурі бюджету держави повинна складати не більше 5%. Тобто податкові надходження залишаються основною джерело фінансування державного бюджету, і до них приділяється особлива увага при плануванні та управлінні фінансами [18, с. 272].

Закон України "Про Державний бюджет України на 2022 рік" був виконаний в умовах важкої ситуації внаслідок повномасштабного вторгнення

РФ на територію України. Ця ситуація призвела до надзвичайного зниження ВВП (приблизно на 30,3% за прогнозами Національного банку України), а також різкого зростання інфляційних показників (на 26,6%) та скорочення зовнішньоекономічних операцій. Всі ці фактори значно вплинули на процес формування та виконання доходів та видатків державного бюджету, а також на державну боргову політику.

У 2022 році український бюджет стикався зі складною соціально-економічною кризою та веденням війни на значній частині території країни, що призвело до серйозних втрат у доходах бюджетів на різних рівнях. Проте, доходна частина державного бюджету вдалося виконати на прийнятному рівні, збільшившись на 15,1% порівняно з встановленим законом. Цей успіх переважно обумовлено надходженням грантової допомоги. Декілька ключових моментів в цьому процесі були наступними [18, с. 273]:

1. Значні втрати в податковій базі. У 2022 році податкові надходження до Державного бюджету України скоротилися на 157,3 мільярда гривень, або 14,2% в порівнянні з 2021 роком. Це спричинило суттєве скорочення частки податкових надходжень в загальних доходах - від 85,4% в 2021 році до 53,1% в 2022 році.

2. Найбільші втрати були в митних платежах, зокрема в податку на додану вартість (ПДВ), який скоротився на 33,5% у 2022 році порівняно з 2021 роком, та акцизному податку, який скоротився на 47,7%. Також помітно зменшилися надходження від ввізного мита, що скоротилося на 36,7% в 2022 році порівняно з 2021 роком. Головною причиною цього є зменшення обсягів імпорту та надання різноманітних митних пільг.

Усі ці фактори важко вплинули на фінансову ситуацію бюджету в 2022 році та вимагали складних рішень та адаптації до складностей в економіці і зовнішньому середовищі [18, с. 274].

Зменшення доходів від податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) в 2022 році, спричинене втратою найманими працівниками свого доходу, було в компенсоване збільшенням надходжень ПДФО з військовослужбовців на 7,9%

у порівнянні з 2021 роком. Падіння доходів від податку на прибуток (-20,8% у 2022 році порівняно з 2021 роком) виникло через погіршення фінансових результатів бізнесу. Зменшення надходжень акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів (-26,7% у 2022 році в порівнянні з 2021 роком) було викликане кількома факторами [54].

Упродовж 2022 року уряд України відповідав на надзвичайно складні виклики, спровоковані повномасштабною війною та складною соціально-економічною ситуацією в країні. В цих надзвичайних умовах було вирішено сфокусувати зусилля на декількох ключових аспектах управління бюджетом. Серед них найважливішими були забезпечення безпеки та оборони, збереження соціальних стандартів на відповідному рівні та надання допомоги тим, хто опинився у важких обставинах. Уряд також звернув увагу на уникнення різкого недофінансування галузей охорони здоров'я та освіти, а також на підтримку бізнесу та інші важливі аспекти бюджету [42, с. 47].

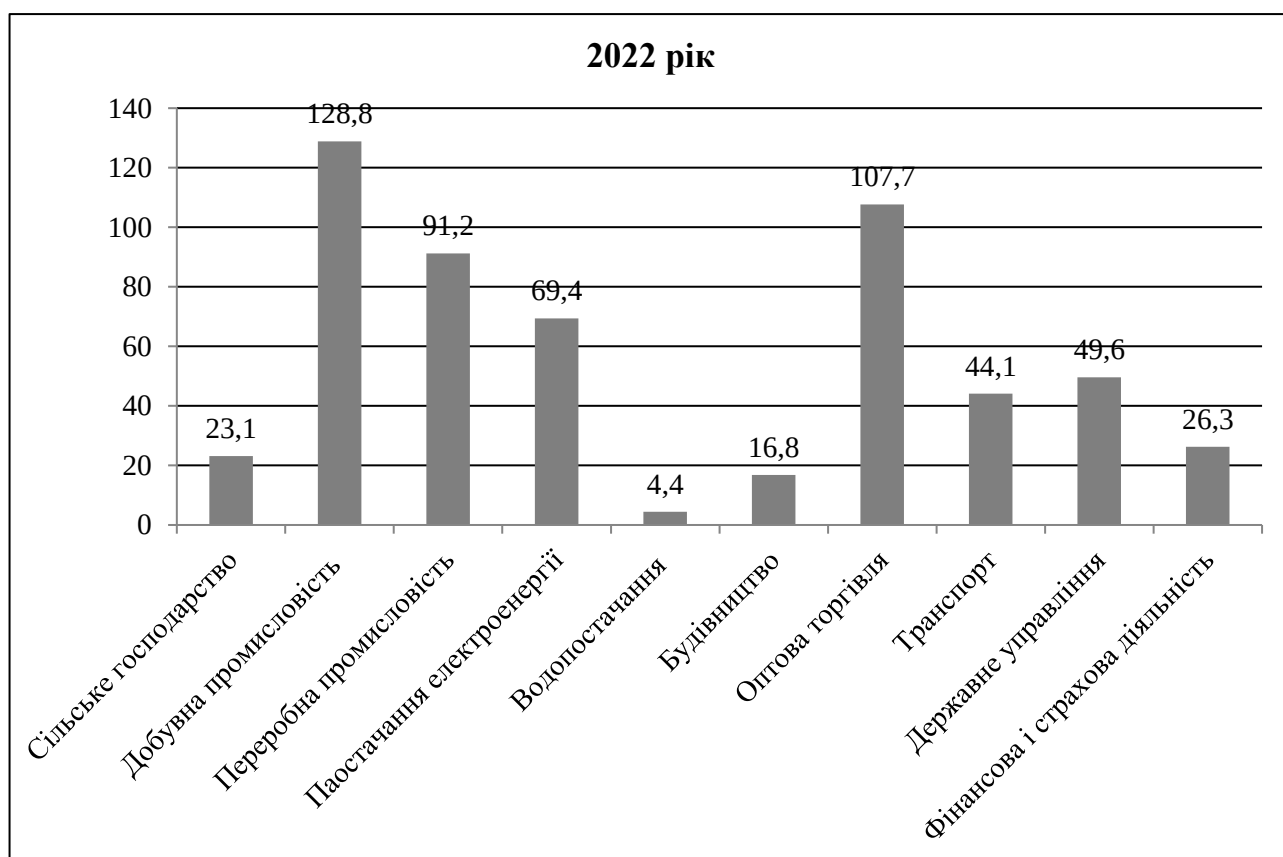

Рис. 1.3. Динаміка надходжень податкових платежів до Державного бюджету України в розрізі видів економічної діяльності в 2022 рр., млрд. грн.

У 2022 році, Україна стикнулася зі складною ситуацією у фінансовій сфері, викликану глибокою соціально-економічною кризою та воєнними діями на великій території країни. Це призвело до суттєвого зниження доходів усіх рівнів бюджетів. У той же час, деякі регіони зазнали значних втрат у податкових платежах, в той час як інші показали позитивні тенденції у зростанні доходів [54].

В таблиці 2.3. представлено виконання державного бюджету України протягом 2022 року з вказанням доходів, видатків, кредитування та сальдо (дефіцит бюджету) в мільйонах гривень, а також у відсотках до ВВП. Наприкінці року зазначено процентний співвідношення між доходами та видатками до ВВП, а також сальдо бюджету у відсотках [54].

Таблиця 2.3.

Виконання державного бюджету України в 2022 р.

Місяць	Доходи	Видатки	Кредитування	Сальдо (дефіцит бюджету)
Заплановані показники	1323923,8	1499469,9	13252,1	-188798,2
Січень	89303,0	70648,1	2767,2	15887,8
Лютий	208359,3	182993,8	1628,6	23736,9
Березень	328956,7	383100,6	1981,8	-56125,7
Квітень	412559,6	558752,4	1239,3	-147432,1
Травень	520014,8	784213,9	-196,7	-264002,5
Червень	628193,3	1036725,5	-111,7	-408420,5
Липень	806980,3	1218507,3	-21,6	-411505,4
Серпень	1031459,5	1450245,7	-227,5	-418558,7
Вересень	1251823,1	1746859,5	306,5	-495342,9
Жовтень	1337341,1	1980037,5	-2168,8	-640527,7
Листопад	1477279,5	2293595,0	-4199,5	-812115,9
Грудень	1787395,6	2705423,3	-3326,0	-914701,7
% ВВП	34,43%	52,12%	-0,06%	-17,62%

Протягом року уряд України зміг збільшити обсяг доходів, порівняно з планованими показниками. Незважаючи на складну економічну та політичну ситуацію, доходи становили 34,43% від ВВП. Перший квартал року (січень, лютий, березень) відзначився низьким сальдо бюджету, але в подальших місяцях доходи зростали. Видатки бюджету в 2022 році становили значний

відсоток ВВП - 52,12%. Великий розрив між доходами та видатками спричинив значний дефіцит бюджету. Найбільше видатки зросли в грудні місяці, досягнувши пікових значень. Упродовж року дефіцит бюджету підвищувався, і в кінці року становив -17,62% від ВВП. Це означає, що уряд України боргувався для фінансування різниці між доходами та видатками. Головні області дефіциту включають травень, червень, липень і грудень [42, с. 49].

Моніторинг податкових та неподаткових надходжень до дохідної частини Державного бюджету України за період з 2018 по 2022 роки відображає складну фінансову динаміку країни в умовах економічних, соціальних та політичних змін. У цьому п'ятирічному періоді Україна стикалася зі значними змінами у складі податкових надходжень. Податкова система була піддана реформам, включаючи спрощення податкового кодексу та збільшення податкового тиску. Внаслідок цього, податкові надходження від різних джерел варіювалися, зокрема, податок на додану вартість (ПДВ), акцизний податок та податок на прибуток підприємств [54].

Загалом, виконання Державного бюджету України було складним завданням, і це вимагало уряду ретельного контролю, адаптації до змін в економіці та пошуку нових джерел доходів [42, с. 52]. У підсумку, моніторинг податкових та неподаткових надходжень до дохідної частини Державного бюджету України за період 2018-2022 рр. вказує на необхідність постійного аналізу та адаптації фінансової стратегії країни. Реформи, стимулювання економіки та залучення інвестицій є ключовими факторами для досягнення фінансової стабільності та забезпечення виконання бюджетних зобов'язань [54].

2.2. Моніторинг доходів від операцій з капіталом та трансферт

Державний бюджет України є ключовим інструментом фінансового планування та регулювання економічних процесів у країні. Доходи державного бюджету складаються з різних джерел, включаючи податки, рентну плату, трансферти та доходи від операцій з капіталом. Дані про доходи від операцій з

капіталом та трансфери важливі для оцінки фінансової стійкості державного бюджету та ефективності використання зовнішньої фінансової підтримки. За період 2018-2022 років доходи від операцій з капіталом в Україні відображали певну динаміку. Важливо відзначити, що обсяги цих доходів були значними, але досить коливалися. Найбільший дохід від операцій з капіталом був зафіксований в 2019 році, коли відзначився значним зростанням порівняно з попередніми роками. Однак у 2020 році спостерігався спад, пов'язаний із світовою економічною нестабільністю внаслідок пандемії COVID-19. У подальших роках доходи від операцій з капіталом показали певну стабільність, але не досягли рівня 2019 року [26, с. 78].

Моніторинг доходів від операцій з капіталом та трансферт за 2018-2022 рр. вказує на важливі аспекти фінансової стійкості та ефективності використання зовнішніх фінансових ресурсів в Україні. Зміни в обсягах та динаміці цих доходів можуть свідчити про різні економічні та політичні тенденції в країні. Зростання доходів від операцій з капіталом у 2019 році свідчить про певну привабливість інвестування в Україну та стабілізацію економічної ситуації в країні. Однак пандемія COVID-19 вплинула на цей показник у 2020 році, підкреслюючи важливість резервів та антикризового планування [26, с. 79-80].

Зростання трансфертів вказує на підтримку України з боку міжнародного співтовариства, а також на необхідність збереження стабільності у внутрішній та зовнішній політиці для приваблення додаткових ресурсів. Загальний моніторинг доходів від операцій з капіталом та трансферт надає можливість країні ефективно реагувати на зміни в економічному середовищі та реалізувати ресурси для забезпечення сталого економічного зростання та соціального розвитку.

Протягом обраного періоду 2018-2020 років, доходи від операцій з капіталом в Україні показали певну динаміку. За цей час було виділено декілька ключових тенденцій:

За даними 2018 року, доходи від операцій з капіталом складали 657,5 мільйонів гривень. На тлі загальних доходів бюджету, цей показник склав лише 0,07%. Відзначалося значне коливання доходів, що, мабуть, пов'язано із специфікою продажу капітальних активів та нематеріальних активів у цей період [21].

У 2019 році доходи від операцій з капіталом зросли до 183,1 мільйонів гривень або 0,02% від загальних доходів бюджету. Це було обумовлено, в першу чергу, збільшенням надходжень від продажу землі та інших нематеріальних активів. Загалом, вплив цих доходів на бюджет був помітним, але не домінуючим [22].

У 2020 році доходи від операцій з капіталом скоротилися до 79.4 мільйонів гривень, що становило всього 0.01% від загальних доходів бюджету. Пандемія COVID-19 і економічні труднощі спричинили зменшення обсягів продажу основного капіталу та інших активів, що стало негативним фактором для доходів від операцій з капіталом [23].

В 2021 році ситуація щодо доходів від операцій з капіталом трохи змінилася. Цей рік був позначений розвитком економіки та підвищенням активності на ринку нерухомості. За даними, наданими раніше, доходи від операцій з капіталом в 2021 році становили 0.03% від загальних доходів державного бюджету, або 328, 7 мільйонів гривень. Хоча ця цифра є значущою в порівнянні з роком 2018, збільшення відноситься до декількох важливих факторів. Одним із головних факторів збільшення доходів від операцій з капіталом було підвищення попиту на нерухомість в країні. Зростання цін на житло та іншу нерухомість стало суттєвим джерелом доходів для державного бюджету. Також, прийняття нормативно-правових актів щодо оподаткування діяльності з оренди та продажу землі в Україні дозволило збільшити обсяги операцій і відповідно доходи з цих операцій [24].

В 2022 році доходи від операцій з капіталом становили 611,0 мільйонів гривень, що представляє лише 0,03% від загальних доходів бюджету. Ця категорія включає надходження від продажу основного капіталу, реалізації

державних запасів товарів і кошти від продажу землі і нематеріальних активів. Доходи від операцій з капіталом в 2022 році зазнали значного зменшення порівняно з попереднім роком. Це може бути пов'язано з різними факторами, такими як зміни в політиці продажу капітальних активів, економічні умови та специфіка ринку нерухомості. Зниження доходів від операцій з капіталом може вплинути на фінансову стійкість бюджету та його здатність до інвестування в розвиток інфраструктури та інші проекти [25].

Рис. 1.4. Доходи Державного бюджету України від операцій з капіталом за 2018-2022 рр.

Моніторинг доходів від операцій з капіталом є важливим для правильної фінансової стратегії. Звільнення з обов'язку складання податку на прибуток для операцій з капіталом призвело до низького рівня доходів від цього виду операцій. Докладний аналіз дозволяє країні ефективно реагувати на зміни в економічному середовищі і максимізувати використання ресурсів для сталого економічного зростання та соціального розвитку [26, с. 81].

Доходи від операцій з трансфертами в Україні є важливим компонентом фінансової структури країни. Трансферти охоплюють кошти, які надходять до державного бюджету від міжнародних партнерів, іноземних країн, та міжнародних організацій для різних цілей, включаючи розвиток інфраструктури, соціальних програм, та інших проектів. Цей аналіз охоплює

п'ятирічний період з 2018 по 2022 роки та досліджує динаміку змін доходів від трансфертів та їх вплив на фінансову стійкість та соціально-економічний розвиток України [26, с. 82].

У 2018 році доходи від операцій з трансфертами складали 456.8 мільйонів гривень, або 0,05% від загальних доходів бюджету. Цей рік характеризувався певним зростанням доходів з трансфертів, основні джерела яких включали міжнародні організації та донорські країни [21].

У 2019 році доходи від операцій з трансфертами значущо зросли до 628.9 мільйонів гривень, представляючи 0,06% від загальних доходів бюджету. Збільшення доходів з трансфертів було відзначено завдяки більшій підтримці з боку міжнародних партнерів, що спрямовували кошти на різні проекти, включаючи розвиток громад та соціальні програми [22].

У 2020 році доходи від трансфертів спали до 398.4 мільйонів гривень, або 0,04% від загальних доходів бюджету. Пандемія COVID-19 та економічні труднощі призвели до зменшення обсягів трансфертів. Відсутність стабільних доходів з цього джерела стало фінансовим викликом для країни [23].

У 2021 році ситуація щодо доходів від трансфертів трохи поліпшилася, досягнувши 0,05% від загальних доходів бюджету або 493,7 мільйони гривень. Цей рік відзначався певним відновленням підтримки від міжнародних донорів та міжнародних організацій, особливо на фоні посилення реформ у країні [24].

В 2022 році доходи від трансфертів становили 0,06% від загальних доходів бюджету або 631,8 мільйонів гривень. Ця категорія включає кошти від міжнародних організацій, донорських країн, та інших джерел. Збільшення доходів від трансфертів свідчить про збереження підтримки України з боку міжнародного співтовариства та необхідність для країни залучати додаткові ресурси для реалізації соціальних та економічних проектів [25].

В Україні, як і в будь-якій іншій країні, склад та динаміка доходів Державного бюджету є ключовими показниками фінансової стабільності та економічного розвитку. Оцінка складу доходів Державного бюджету України - це процес аналізу та інтерпретації різних джерел надходжень коштів до

державної казни. Вона включає в себе доходи з податків, зборів, мит та інших обов'язкових платежів, а також прибутки від державних підприємств та інших джерел. Ця оцінка важлива, оскільки визначає ресурси, доступні для виконання різних державних функцій, включаючи фінансування освіти, охорони здоров'я, інфраструктурних проєктів та соціальних програм [26, с. 85].

У 2020 році доходи державного бюджету України становили загалом 1076016,7 мільйонів гривень, що представляло 100% від усіх доходів. З цієї суми найбільшою частиною були податкові надходження, які складали 79,10% від загальних доходів. У 2020 році державний бюджет України ставків перед складними викликами, зокрема пандемією COVID-19, яка суттєво вплинула на економіку та доходи країни. Доходи від операцій з капіталом зменшилися до 79,4 мільйонів гривень, що становило всього 0,01% від загальних доходів бюджету. Це може бути пов'язано з різними факторами, такими як зміни в політиці продажу капітальних активів, економічні умови, та специфіка ринку нерухомості.

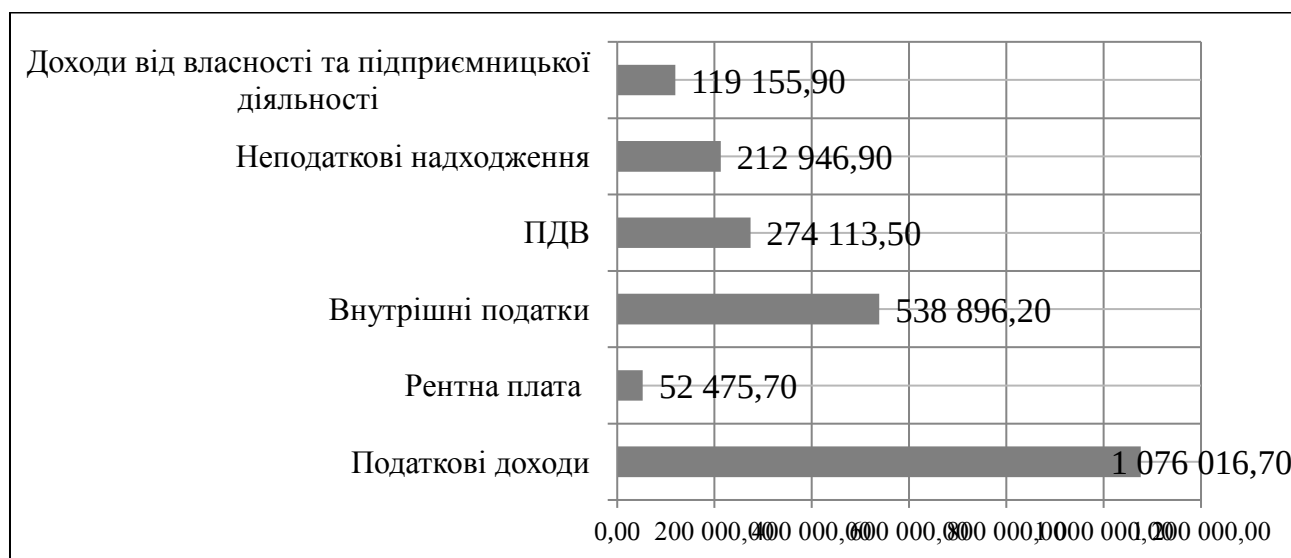

Рис. 1.5. Оцінка складу та динаміки доходів Державного бюджету України за 2020 рік [23].

Податкові надходження - я категорія доходів включає податки на доходи, прибуток та збільшення ринкової вартості. У 2020 році вона склала 851115,6 мільйонів гривень, що становило 79,10% від усіх доходів бюджету. Податок на доходи фізичних осіб та податок на прибуток підприємств були головними

складовими цієї категорії. Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів: Ця категорія становила 4,88% від загальних доходів бюджету і складалася з рентної плати та плати за використання природних ресурсів [23].

Внутрішні податки на товари та послуги: За даними 2020 року, ця категорія становила 50,08% від усіх доходів бюджету. Вона включала акцизний податок, податок на додану вартість, та інші внутрішні податки. Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції: Ця категорія складала 2,83% від загальних доходів і включала ввізне мито, вивізне мито та збори на паливно-енергетичні ресурси [23].

Слід відзначити, що доходи від операцій з капіталом в 2021 році були невеликими порівняно з загальним обсягом доходів бюджету. Однак ця категорія доходів може бути важливою для сталого економічного зростання та соціального розвитку, оскільки вона дозволяє країні мобілізувати ресурси для важливих проектів та ініціатив.

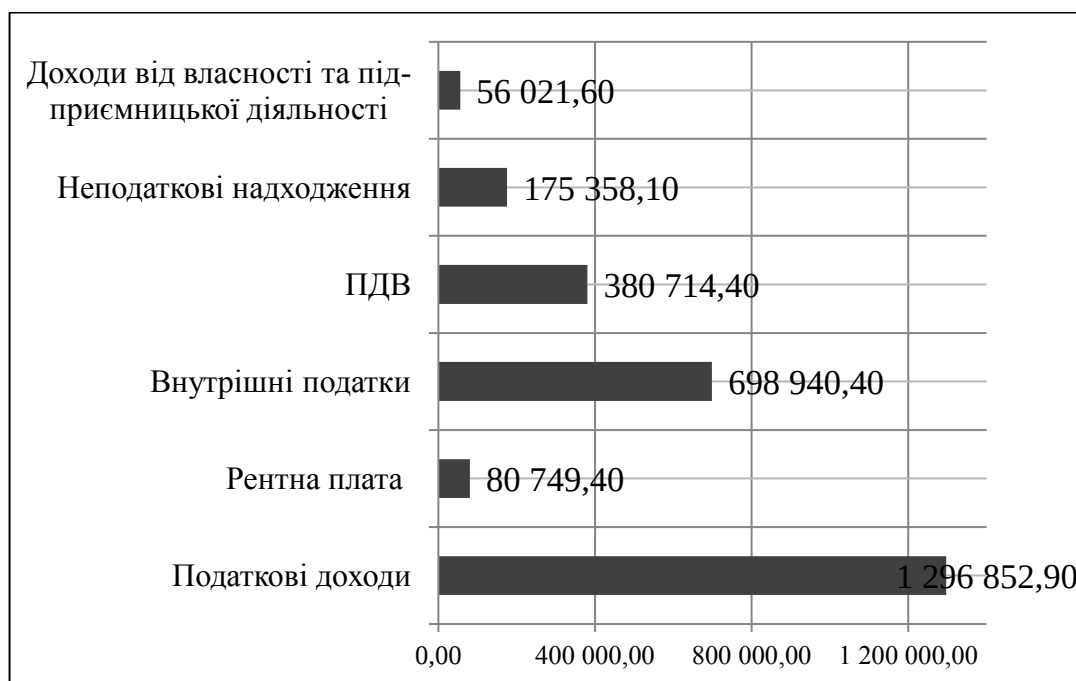

Рис.1.6. Оцінка складу та динаміки доходів Державного бюджету України за 2021 рік [24].

Податкові надходження були основною складовою доходів у 2021 році, становлячи 85,37% від усіх доходів бюджету. Зокрема, податки на доходи,

прибуток та збільшення ринкової вартості склали 22,00% від загальних доходів. Податок на доходи фізичних осіб та податок на прибуток підприємств були основними компонентами цієї категорії. Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів: ця категорія становила 6,23% від усіх доходів та включала оплату за видобуток природних ресурсів. Внутрішні податки на товари та послуги: Ця категорія складала 53,90% від усіх доходів і включала податок на додану вартість з вітчизняних товарів (з урахуванням бюджетного відшкодування) та податок на додану вартість з імпортованих товарів [24].

У 2022 році доходи державного бюджету України досягли значущої суми, становлячи загалом 1787395,6 мільйонів гривень. Ця цифра представляє собою значне збільшення порівняно з попереднім роком і відображає складну структуру доходів бюджету. Давайте розглянемо основні категорії доходів та їх відсотковий внесок у загальну суму. Збільшення податкових надходжень та коштів від закордонних джерел свідчать про певний позитивний економічний розвиток країни. Однак, важливо звернути увагу на розподіл цих доходів на різні категорії та їх використання для фінансування соціальних та економічних програм.

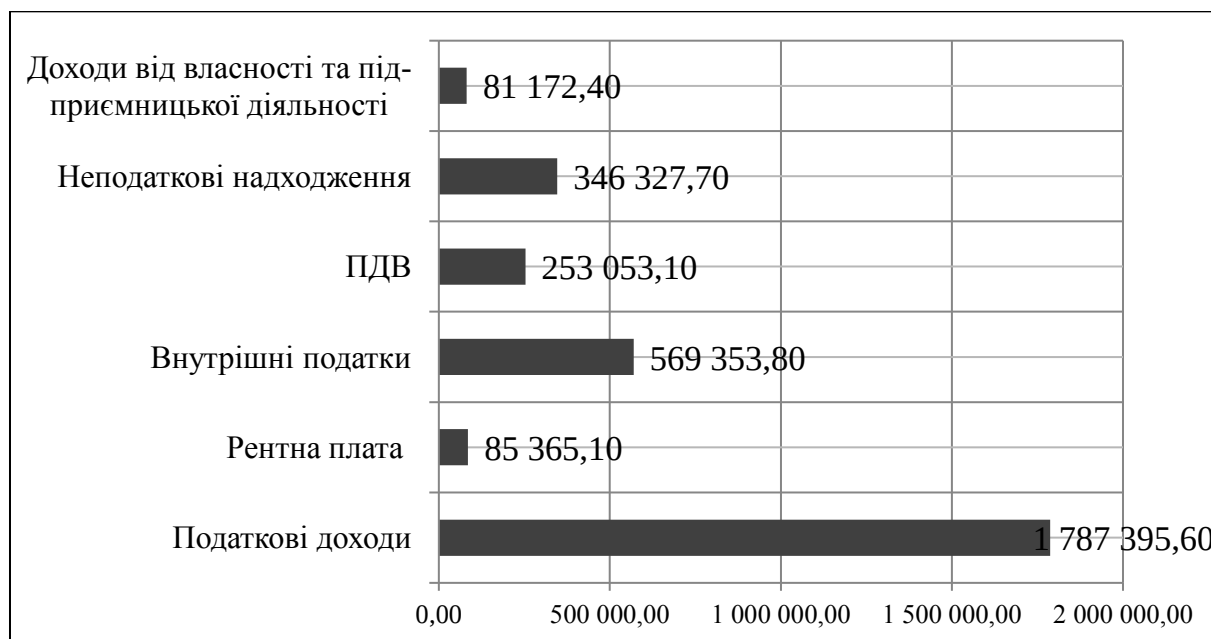

Рис.1.7. Оцінка складу та динаміки доходів Державного бюджету України за 2022 рік [25].

Податки на доходи, прибуток та збільшення ринкової вартості сприяли найбільшому обсягу в цій категорії. Податок на доходи фізичних осіб та податок на прибуток підприємств мають значущий внесок у загальні податкові надходження. Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів: Ця категорія складає 85365,0 мільйонів гривень, що становить 4,78% від загальних доходів бюджету. Ці доходи отримуються від оплати за користування природними ресурсами країни [25].

Внутрішні податки на товари та послуги: Ця категорія доходів становить 569353,8 мільйонів гривень або 31,85% від загальних доходів. Серед них акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів, акцизний податок з ввезених в Україну підакцизних товарів, податок на додану вартість та інші податки на товари та послуги. Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції: Ця категорія складає 26246,0 мільйонів гривень або 1,47% від загальних доходів бюджету. Вона включає ввізне мито, вивізне мито та збори на паливно-енергетичні ресурси.

Ці дані свідчать про важливість диверсифікації джерел доходів бюджету та розвитку ефективної податкової політики для забезпечення сталого розвитку країни. Крім того, велика кількість коштів від закордонних країн та міжнародних організацій свідчить про важливість міжнародного співробітництва та підтримки України з боку міжнародного співтовариства. Розподіл та використання цих доходів грають ключову роль у забезпеченні сталого економічного зростання та соціального розвитку країни. Важливо, щоб уряд України ретельно враховував ці фінансові ресурси при розробці бюджетних планів та програм для забезпечення довгострокових цілей та потреб держави. Таким чином, аналіз структури доходів державного бюджету України за 2022 рік вказує на позитивні зміни в економіці, але одночасно наголошує на важливості ефективного управління цими ресурсами для забезпечення сталого розвитку країни [25].

Висновки до розділу 2

Аналіз формування доходів Державного бюджету України за період з 2018 по 2022 роки розкриває важливі тенденції та фактори, які вплинули на фінансову стійкість та економічний розвиток країни протягом цього періоду. Нижче наведено ключові висновки щодо аналізу формування доходів Державного бюджету України за вказаний період:

Протягом оцінюваного періоду, податкові надходження залишалися найбільшою складовою доходів Державного бюджету. Вони складали велику частку в загальних доходах країни. Особливо вагомими були податки на доходи фізичних осіб та податки на прибуток підприємств, які є ключовими джерелами доходів бюджету.

Рентна плата та плата за використання природних ресурсів мали свою важливу роль у формуванні доходів бюджету. Ця категорія доходів відображає оплату за використання природних ресурсів та земельних ділянок, і її значущість змінювалася протягом аналізованого періоду.

Внутрішні податки на товари та послуги, зокрема акцизний податок та податок на додану вартість, були і залишаються важливими джерелами доходів. Їх частка в загальних доходах бюджету змінювалася від року до року.

Неподаткові доходи були і залишаються значущою частиною доходів бюджету. Ця категорія включає доходи від власності та підприємницької діяльності, адміністративні збори, інші неподаткові надходження, власні надходження бюджетних установ та інші джерела доходів.

Доходи, отримані від закордонних країн і міжнародних організацій, відображають важливість міжнародного співробітництва для фінансового забезпечення країни. Ця категорія доходів може бути впливовою при вирішенні ключових геополітичних та економічних питань.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ТА МЕТОДИ ОПТИМІЗАЦІЇ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ТА МЕТОДИ ОПТИМІЗАЦІЇ

3.1. Зарубіжний досвід формування дохідної частини Державного бюджету та можливості його використання в українських реаліях

Вивчення зарубіжного досвіду формування дохідної частини Державного бюджету та можливостей його використання в українських реаліях є актуальним завданням для розвитку фінансової системи України та забезпечення стабільності та стійкості державних фінансів. Зарубіжний досвід у цьому контексті є важливим джерелом інсайтів та можливих рішень, які можуть сприяти вирішенню фінансових та економічних викликів, перед якими стоїть Україна. Країни світу надходять до формування своїх державних бюджетів з власним підходом та особливим акцентом на ті сфери, які є пріоритетними для їхнього соціального та економічного розвитку. Варіативність у структурі та джерелах доходів бюджету дозволяє кожній країні адаптувати свою фінансову політику до конкретних умов та завдань. Таким чином, вивчення зарубіжного досвіду може надати важливі вказівки для вдосконалення системи оподаткування, боротьби з корупцією, розвитку інвестиційної сфери та багатьох інших аспектів управління фінансами в Україні [15, с. 186].

У контексті глобальних економічних змін, таких як глобалізація, цифрова трансформація та зміни клімату, важливо аналізувати та використовувати найкращі практики з усього світу. Інші країни можуть надавати приклади того, як доходи від оподаткування можуть бути максимально оптимізовані та використовуватися для забезпечення сталого розвитку та соціальної справедливості [74, с. 143]

Також важливим аспектом зарубіжного досвіду є управління податковими витратами та використанням податкових пільг. Кращі практики показують, як країни можуть досягти балансу між стимулюванням економічного розвитку та забезпеченням фінансової стійкості держави. Деякі країни залучають інвесторів шляхом надання податкових пільг на певний період або в конкретних галузях, тоді як інші акцентують увагу на зборі податків з великих корпорацій та високих доходів. Зарубіжний досвід також надає цінні приклади способів боротьби з податковими ухиленнями та униканням податків, що може бути особливо важливим у контексті забезпечення фінансової прозорості та ефективного використання доходів бюджету. Вивчення інших країн допомагає ідентифікувати найкращі практики та спільні стандарти, які можуть підвищити ефективність податкової системи [74, с. 144].

Зарубіжний досвід може бути також цінним в контексті розвитку системи соціального забезпечення та розподілу соціальних виплат. Різні моделі та програми, що існують у світі, можуть надати Україні приклади та вказівки щодо забезпечення соціальної справедливості та підтримки уразливих верств населення. Загалом, зарубіжний досвід формування дохідної частини Державного бюджету є джерелом цінних уроків та можливих рішень, які можуть бути корисними для розвитку України та досягнення фінансової стійкості, сталого економічного росту та соціальної справедливості. Вивчення зарубіжного досвіду допомагає знаходити оптимальні шляхи вирішення фінансових та економічних викликів і сприяє створенню майбутнього, який буде вигідним для всього суспільства [15, с. 187].

Система оподаткування: В США існують складні системи оподаткування на рівні федерального та штатowego уряду. Збір податків з прибутку корпорацій та фізичних осіб, а також податок на додану вартість, є важливими джерелами доходів. Податкові пільги: Сполучені Штати надають численні податкові пільги, які стимулюють розвиток бізнесу та інвестиції. Наприклад, податкові кредити за програмами відновлювальної енергетики або розвитку інновацій.

Управління податковими витратами: Важливою особливістю є управління податковими витратами, де уряд ретельно аналізує інвестиції в програми та проекти та їхні витрати.

Німеччина використовує систему ПДВ та податку на прибуток як основні джерела доходів. Високий рівень ПДВ (19%) допомагає забезпечити стабільний потік доходів у бюджет. Соціальна діяльність: Великий акцент робиться на соціальних програмах, які включають у себе страхування, пенсії та медичне забезпечення.

В Об'єднаному Королівстві існують різні регіональні уряди, кожен з яких має свої податкові повноваження та можливість встановлювати свої ставки податків. Зовнішні доходи: Зовнішні доходи, такі як податок на прибуток від іноземних компаній та податок на споживчі товари, грають важливу роль у бюджеті.

Боротьба з податковими ухиленнями: Італія стикалася з проблемами щодо податкових ухилень та підзвітності. Останнім часом проводяться реформи, спрямовані на зменшення податкових шахрайств та незаконних схем ухилення від сплати податків. Податкові санкції: В Італії застосовуються санкції для тих, хто не виплачує податки, включаючи заборгованості щодо ПДВ та податку на прибуток [15, с. 188].

Франція має різноманітну систему оподаткування, яка включає в себе податки на доходи фізичних осіб, корпорацій, споживчий податок та акцизи на споживчі товари. Оподаткування майна: Франція також здійснює оподаткування майна, земель, нерухомості та спадщини, що сприяє збору додаткових доходів у бюджет.

В ОАЕ велика частина доходів держави надходить від нафтових доходів. Проте, країна активно диверсифікує свій доходний бюджет через розвиток інших галузей, таких як туризм та інвестиції. Податкові пільги: ОАЕ мають привабливий для іноземних інвесторів режим податкових пільг та зон економічного розвитку, який сприяє привертанню капіталу.

Іспанія в останні роки впроваджувала податкові реформи з метою підвищення доходної частини бюджету. Однією з ініціатив є збільшення податку на додану вартість (ПДВ). Боротьба з тіньовим сектором: Іспанія активно бореться з тіньовою економікою та податковими ухиленнями для збільшення обсягу збору податків.

Зазначений досвід країн вказує на важливість маневрування між різними джерелами доходів для забезпечення стабільності Державного бюджету. Важливо бути готовим до реформ та адаптації системи оподаткування під сучасні умови. Україна може взяти на озброєння підходи щодо регулювання податків, боротьби з тіньовою економікою, створення сприятливих умов для інвестицій та розвитку ділового клімату. Водночас важливо мати чіткий план диверсифікації доходів для зменшення залежності від конкретного джерела доходів, якщо це можливо [15, с. 189].

На підставі аналізу зарубіжного досвіду формування доходної частини Державного бюджету, можна висунути наступні висновки: Багато країн виявили, що залежність від обмеженого джерела доходів, особливо якщо це сировини, може бути ризиковою. Диверсифікація доходів, включаючи податки, надходження від інвестицій та інші джерела, створює більш стійку основу для бюджету. Ефективний контроль за податковими ухиленнями та тіньовою економікою може забезпечити значний збір податків та створити умови для справедливого розподілу податкового навантаження [74, с. 146-147].

Багато країн використовують податкові пільги та зони економічного розвитку для привертання інвестицій та розвитку конкурентоспроможних галузей. Зарубіжний досвід показує, що прозора та справедлива система оподаткування сприяє відповідальності громадян та підприємств перед бюджетом і сприяє довір'ю громадян до системи оподаткування. Багато країн періодично впроваджують податкові реформи з метою підвищення доходів бюджету та приведення системи оподаткування у відповідність до сучасних економічних реалій. Зарубіжний досвід свідчить про необхідність постійного аналізу та адаптації до змін у світовій економіці та суспільстві. Україні варто

враховувати ці принципи для покращення формування доходної частини Державного бюджету та забезпечення стійкості та сталого економічного розвитку [74, с. 148].

Україна, подібно до багатьох інших країн, стикається з численними фінансовими викликами, і формування доходної частини Державного бюджету є критичним аспектом сталого розвитку економіки та соціального забезпечення громадян. Зарубіжний досвід може послужити цінним джерелом для досягнення ефективності і стійкості в українському бюджетному процесі. Ось деякі можливості використання цього досвіду в українських реаліях [15, с. 190-191]:

1. Зарубіжний досвід показує, що розширення джерел доходів є критичним для зменшення бюджетних ризиків. Україні варто розглянути можливість включення нових видів податків, таких як екологічні податки чи податки на нерухомість.

2. Ефективна система боротьби з податковими ухиленнями та тіньовою економікою може значно підвищити надходження від податків. Впровадження технологічних рішень, сприяння електронному оподаткуванню та співробітництво з приватним сектором можуть покращити цю ситуацію.

3. Уряд повинен розглянути можливості стимулювання інвестицій та розвитку конкурентоспроможних галузей за допомогою податкових пільг та спеціальних режимів оподаткування.

4. Зарубіжний досвід показує, що важливо мати прозору та справедливую систему оподаткування. Україна повинна розглянути удосконалення податкової системи, зменшення адміністративних бар'єрів та спрощення процедур сплати податків для підприємств та громадян.

5. Україні слід бути готовою до періодичних податкових реформ з метою адаптації до змін у світовій економіці та забезпечення сучасної, ефективної системи оподаткування.

6. Україна може використовувати досвід і підтримку міжнародних організацій та партнерів для впровадження кращих практик у формуванні доходної частини бюджету.

Зарубіжний досвід формування доходної частини Державного бюджету може допомогти Україні забезпечити сталість фінансових ресурсів та зробити її бюджет більш стійким і прозорим. Використання цих можливостей може сприяти економічному розвитку, підвищенню соціального забезпечення та поліпшенню якості життя громадян в Україні.

Зарубіжний досвід у формуванні доходної частини Державного бюджету надзвичайно важливий для України і надає багато цінних уроків та можливостей. Світові держави набули багато років практики та вдосконалили свої підходи до збору та управління доходами в бюджеті, і цей досвід може стати цінним ресурсом для українських фінансових властей.

Перш за все, зарубіжний досвід наголошує на необхідності диверсифікації джерел доходів. Це допоможе зменшити бюджетні ризики та залежність від обмеженого числа джерел. Україні слід розглянути можливість розширення податкової бази, включення нових видів податків та створення системи, яка залежить від більшої кількості джерел доходів. Другим важливим аспектом є боротьба з податковими ухиленнями і тіньовою економікою. Зарубіжний досвід показує, що ефективна система боротьби з податковими порушеннями може підвищити надходження від податків та забезпечити справедливий розподіл податкового навантаження. Україна повинна зосередити увагу на покращенні податкової адміністрації, впровадженні технологічних рішень та співпраці з приватним сектором [74, с. 149-150].

Третій аспект полягає в стимулюванні інвестицій та розвитку конкурентоспроможних галузей. Зарубіжний досвід свідчить про те, що податкові пільги та спеціальні режими оподаткування можуть привернути інвесторів та стимулювати економічний розвиток. Україні слід вивчити можливості привернення інвестицій і підтримки розвитку перспективних секторів. Четвертим аспектом є створення прозорої та справедливої системи

оподаткування. Зарубіжний досвід показує, що це сприяє збільшенню довіри до фіскальної системи та забезпечує справедливий розподіл податкового навантаження між громадянами та підприємствами.

П'ятий аспект полягає в активному впровадженні податкових реформ. Україна повинна бути готовою до періодичних податкових реформ, що відповідають змінам у світовій економіці та суспільстві. Шостий аспект включає співпрацю з міжнародними партнерами. Україна може використовувати досвід та підтримку міжнародних організацій та партнерів для впровадження кращих практик у формуванні доходної частини бюджету та вдосконалення бюджетного процесу [74, с. 151].

Узагальнюючи, зарубіжний досвід у формуванні доходної частини Державного бюджету має великий потенціал для України. Відповідне використання цього досвіду допоможе підвищити ефективність та стійкість бюджетного процесу, сприятиме економічному зростанню та соціальному розвитку, та покращить якість життя громадян. Україна повинна активно вивчати та впроваджувати цей досвід, щоб забезпечити стале фінансове забезпечення нації та її громадян [15, с. 194-195].

3.2. Шляхи оптимізації доходів Державного бюджету України

Доходи Державного бюджету України є невід'ємною частиною фінансової системи країни та визначають можливість виконання різноманітних соціальних та економічних завдань. Оптимізація доходів бюджету є актуальним завданням, яке стоїть перед урядом та фінансовими установами України. У змінних умовах світової економіки та внутрішніх викликах необхідно розглядати шляхи покращення системи формування доходів Державного бюджету, щоб забезпечити сталість фінансування важливих соціальних та інфраструктурних проектів. У цьому контексті дослідження шляхів оптимізації доходів Державного бюджету України стає докладним аналізом, спрямованим

на знайдення науково обґрунтованих та практично застосовних рішень для покращення фінансової стійкості країни.

Оптимізація доходів Державного бюджету полягає в пошуку та застосуванні різних методів та інструментів для збільшення доходів, зменшення витрат або покращання структури доходів. Це важливий аспект фінансової політики, оскільки від нього залежить можливість забезпечення фінансування різних сфер, включаючи освіту, охорону здоров'я, інфраструктуру, оборону та багато інших. У цьому докладному аналізі розглянемо основні шляхи оптимізації доходів Державного бюджету України та проаналізуємо їхні переваги та недоліки.

1. Реформування податкової системи

Одним із ключових шляхів оптимізації доходів є реформування податкової системи. Податковий кодекс України повинен бути спрощений та оптимізований з метою створення більш привабливих умов для бізнесу, зменшення податкового тягару для платників податків та збільшення обсягу надходжень до бюджету. Зарубіжний досвід, особливо країн Європейського Союзу, показує, що податкова реформа може призвести до збільшення обсягу податкових надходжень завдяки збільшенню обсягу декларованих доходів, зменшенню податкових ухилень і створенню стимулів для податкової відповідальності.

Ця реформа передбачає впровадження ряду заходів, спрямованих на збільшення обсягів податкових надходжень та покращення ефективності збору податків. Нижче подано практичні кроки реалізації такої реформи:

- Один із перших кроків у реформуванні податкової системи - перегляд та оптимізація податкових ставок. Важливо збалансувати ставки так, щоб забезпечити адекватний рівень оподаткування, не обтяжуючи платників податків.

- Введення системи прогресивного оподаткування дозволить збільшити обсяги податкових надходжень від осіб і компаній з високим рівнем доходу, зменшуючи податкове навантаження на населення з низькими доходами.

- Удосконалення механізмів контролю та збору податків є ключовим аспектом реформи. Впровадження сучасних технологій та підвищення відповідальності фіскальних органів допоможе запобігти податковим ухилям та зменшити недообіг податків.

- Важливим аспектом реформи є спрощення податкової системи шляхом скорочення кількості податків, легалізації тіньової економіки та зменшення податкових обов'язків для малого та середнього бізнесу.

- Для збільшення податкових надходжень важливо створити механізми для привертання тіньового сектору у легальну економіку. Це може бути досягнуто через амністію податкових боргів, надання стимулів для реєстрації та оподаткування тіньових підприємств.

- Для успішної реформи податкової системи важливо проводити інформаційні кампанії та освіту щодо податкових обов'язків громадян та бізнесу, що сприяє більшій свідомості та відповідальності перед податковими органами.

2. Підвищення ефективності податкового адміністрування

Оптимізація доходів також передбачає покращення ефективності податкового адміністрування. Важливо забезпечити більш ефективну і системну роботу податкової служби, боротьбу з податковими зловживаннями та недоліками, а також забезпечити створення прозорих та справедливих правил для платників податків. Інколи це включає в себе інвестиції у нові технології та інформаційні системи, що полегшують моніторинг податкових зобов'язань і збільшують автоматизацію процесів збору податків.

Підвищення ефективності податкового адміністрування є ще одним важливим етапом оптимізації доходів Державного бюджету України. Нижче подано докладні практичні кроки, які можуть бути вжиті для досягнення цієї мети:

- Застосування сучасних інформаційних технологій для обліку та контролю податків допоможе автоматизувати процеси збору та адміністрування

податків. Це зменшить ризик помилок та шахрайства та сприятиме ефективнішому виявленню податкових порушень.

- Розширення обсягів аудиту та збільшення контрольних заходів дозволить виявляти порушення та витoki податків. Застосування ризик-орієнтованого аудиту та використання аналітичних інструментів може допомогти спростити і поліпшити ефективність аудиторських перевірок.

- Персонал податкової служби повинен бути висококваліфікованим та орієнтованим на результат. Забезпечення постійного професійного навчання та підвищення кваліфікації допоможе підвищити ефективність роботи фіскальних органів.

- Важливо спростити процедури та зменшити адміністративні обтяження для платників податків. Це сприятиме вирішенню проблеми тіньової економіки та збільшить віру в систему оподаткування.

- Боротьба з корупцією та зловживаннями в системі адміністрування податків є важливою складовою підвищення ефективності. Транспарентність та відкритість процесів контролю допоможуть підвищити довіру до фіскальних органів.

3. Збільшення неподаткових доходів

Важливим аспектом оптимізації доходів є збільшення неподаткових доходів. Це включає в себе доходи від власності та підприємницької діяльності, адміністративні збори, інші неподаткові надходження, власні надходження бюджетних установ та інші доходи, які не пов'язані з оподаткуванням. Важливо розглянути можливості для розширення цих джерел доходів та оптимізації їхнього використання. Збільшення неподаткових доходів є важливим завданням для оптимізації доходів Державного бюджету України. Нижче розглянуті практичні кроки для досягнення цієї мети:

- Один із шляхів збільшення неподаткових доходів полягає в активному управлінні та розвитку державної власності. Це включає в себе приватизацію, управління державними підприємствами, оренду державних земельних ділянок та інші дії для отримання прибутку від державних активів.

- Держава може привертати інвестиції в різноманітні галузі, включаючи інфраструктуру, енергетику, туризм, аграрний сектор тощо. Це допоможе збільшити обсяги неподаткових доходів шляхом реалізації прибуткових проектів та залучення іноземних інвесторів.

- Продаж державного майна, включаючи нерухомість та інші активи, може призвести до збільшення неподаткових доходів.

- Розвиток туризму та організація культурних заходів та фестивалів може призвести до збільшення прибутку від туристичного руху та культурної індустрії.

- Розвиток публічно-приватного партнерства може допомогти повернути інвестиції в інфраструктуру та інші галузі, що приносять прибуток, та сприяти збільшенню неподаткових доходів.

4. Диверсифікація джерел доходів

Для забезпечення стійкості доходів бюджету важливо диверсифікувати джерела доходів. Це означає залучення до бюджету різних джерел доходів, які можуть бути менш вразливими до змін у економіці та податковому середовищі. Наприклад, залучення коштів від продажу державних активів, отримання міжнародної фінансової допомоги. Диверсифікація джерел доходів є важливою стратегією для оптимізації доходів Державного бюджету України.

Розвиток системи страхування: Збільшення зацікавленості населення та підприємств в страхуванні може призвести до збільшення доходів від страхових внесків.

5. Сприяння розвитку бізнесу та інвестицій

Створення сприятливого бізнес-середовища та приваблення інвестицій можуть сприяти збільшенню доходів бюджету. Це включає в себе політику стимулювання інвестицій, спрощення бізнес-процесів, реформування правил підприємництва та забезпечення захисту прав власності. Зарубіжний досвід показує, що країни, які активно працюють над створенням сприятливого бізнес-середовища, залучають більше інвестицій та створюють нові джерела доходу

для бюджету. Нижче наведено докладний аналіз та практичні кроки для реалізації цієї стратегії:

- Для залучення інвестицій та розвитку бізнесу в Україні, важливо створити сприятливе бізнес-середовище. Це включає в себе спрощення процедур реєстрації підприємств, зменшення бюрократичних бар'єрів, поліпшення правової системи та захисту прав власності.
- Держава повинна зменшити адміністративні обмеження та бюрократичні бар'єри, що ускладнюють ділову діяльність та інвестиції.
- Розвиток фінансового сектору та банківської системи може забезпечити доступ до кредитів та інших фінансових ресурсів для бізнесу та інвесторів.
- Співпраця з міжнародними фінансовими організаціями та інвестиційними фондами може призвести до залучення додаткових ресурсів та інвестицій.

6. Боротьба з корупцією

Корупція є серйозною загрозою для доходів бюджету. Недостатня контрольованість та прозорість в управлінні фінансовими ресурсами може призвести до втрати доходів через незаконні схеми та втрату коштів в результаті корупційних дій. Боротьба з корупцією та зміцнення інституцій контролю може допомогти оптимізувати доходи бюджету. Нижче наведено практичні кроки та стратегії для боротьби з корупцією:

- Для ефективної боротьби з корупцією, держава повинна створити спеціалізовані антикорупційні органи, які будуть вести розслідування та приймати заходи проти корупції на різних рівнях влади та в усіх сферах діяльності.
- Для зменшення корупції важливо забезпечити відкритість та доступ до публічної інформації. Це включає в себе публічні реєстри, доступ до інформації про закупівлі та фінансовий звітність державних установ.

- Освіта і інформування громадян щодо наслідків корупції та способів боротьби з нею може збільшити громадську свідомість і допомогти у формуванні негативного ставлення до корупції.

- Важливо удосконалювати законодавство щодо корупції, зменшуючи ризики та покарання для корупціонерів. Запровадження жорстких кримінальних відповідальностей та механізмів конфіскації майна

- Громадяни та громадські організації можуть відігравати важливу роль у боротьбі з корупцією. Залучення громадськості до моніторингу корупційних випадків та подання скарг може підвищити ефективність боротьби з корупцією.

7. Залучення міжнародної фінансової допомоги

Важливим джерелом доходів для країни є міжнародна фінансова допомога. Укладання угод з міжнародними партнерами та організаціями може забезпечити додаткові ресурси для бюджету. Однак важливо ефективно використовувати ці кошти та забезпечувати їхню прозору і адекватну розподіл. Нижче наведено практичні кроки та стратегії для залучення міжнародної фінансової допомоги:

- Україна повинна підтримувати та розвивати партнерські відносини з міжнародними фінансовими організаціями, такими як Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), та іншими.

- Залучення міжнародної фінансової допомоги часто пов'язане з обов'язками щодо проведення реформ. Уряд України повинен відзвітувати перед міжнародними організаціями про виконання необхідних реформ, що сприяють покращенню фінансового стану країни.

- Україна повинна забезпечити прозорість та відкритість у використанні міжнародних фінансових ресурсів. Це включає в себе публічне розкриття інформації про використання цих коштів та підкріплення акаунтабельності.

- Уряд України повинен розглядати можливість отримання фінансової допомоги від різних донорів і міжнародних організацій. Це допоможе зменшити ризики та залежність від одного джерела.

- Міжнародна фінансова допомога може бути спрямована на розвиток інфраструктури, що сприяє економічному зростанню та привертає інвесторів.
- Україна може здійснювати політику, спрямовану на підвищення кредитного рейтингу, що дозволяє залучати кошти за більш вигідними умовами на міжнародних ринках капіталу.
- Для ефективного використання міжнародної фінансової допомоги, держава повинна проводити моніторинг та оцінку результатів проектів, які були фінансовані за рахунок цієї допомоги.

Таким чином, шляхи оптимізації доходів Державного бюджету України є критичними для забезпечення фінансової стабільності та розвитку країни. У контексті складних економічних умов та глобальних викликів, таких як пандемія COVID-19, оптимізація доходів стає особливо актуальною. Запровадження реформ в податковій системі, підвищення ефективності податкового адміністрування, збільшення неподаткових доходів, диверсифікація джерел доходів, сприяння розвитку бізнесу та інвестицій, боротьба з корупцією, та залучення міжнародної фінансової допомоги - це всі цільові стратегії, що сприяють оптимізації доходів Державного бюджету.

Сполучена реалізація цих стратегій може призвести до покращення стану фінансів країни, зменшення дефіциту бюджету та надання можливостей для розвитку і соціального забезпечення громадян. Проте, це вимагає комплексних заходів, суцільної реалізації та сильного політичного прийняття. Важливо також підкреслити, що оптимізація доходів повинна супроводжуватися раціональним використанням цих коштів, а також моніторингом і оцінкою результатів. Тільки така комплексна стратегія може сприяти сталому фінансовому розвитку України та покращенню якості життя її громадян. Отже, оптимізація доходів Державного бюджету України – це не просто завдання, а ключовий фактор для забезпечення економічного росту, стійкості та добробуту українського суспільства.

Висновки до розділу 3

Зарубіжний досвід формування дохідної частини державного бюджету вказує на те, що іноземні країни впроваджують різні методи та практики для забезпечення сталого росту доходів. Цей досвід може слугувати для вивчення та адаптації в українських реаліях. Шляхи оптимізації доходів державного бюджету включають реформування податкової системи, підвищення ефективності податкового адміністрування, збільшення неподаткових доходів, диверсифікацію джерел доходів, сприяння розвитку бізнесу та інвестицій, боротьбу з корупцією та залучення міжнародної фінансової допомоги. Кожен із цих шляхів потребує комплексних заходів та системної роботи.

Оптимізація доходів державного бюджету є важливим завданням для забезпечення стабільності та розвитку України. Цей процес потребує активної участі держави, бізнесу та громадян. Важливо поєднувати внутрішні та зовнішні ресурси для досягнення оптимальних результатів. Оптимізація доходів державного бюджету є необхідною умовою для забезпечення сталого економічного зростання та соціального розвитку країни.

У цьому контексті важливо підкреслити, що оптимізація доходів державного бюджету має бути обґрунтованою, адекватною і враховувати інтереси громадян, підприємств, та держави як цілісної системи. Збільшення доходів повинно супроводжуватися відповідними заходами щодо контролю та використання бюджетних коштів, забезпечення прозорості та відповідальності. Також, оптимізація повинна здійснюватися з урахуванням міжнародних зобов'язань України та стандартів фінансової стійкості. У підсумку, оптимізація доходів державного бюджету України вимагає впровадження комплексу заходів, активної співпраці між різними суб'єктами економіки та політики, а також створення сприятливих умов для розвитку бізнесу та інвестицій. Це важливий крок для забезпечення сталого росту та покращення якості життя громадян України.

ВИСНОВКИ

Отже, на основі проведеного нами дослідження в даній дипломній роботі, попередньо проаналізувавши весь ивще викладений матеріал, нами зроблено наступні висновки:

У розділ 1 розглянуто теоретико-методологічні засади формування доходів Державного бюджету України, розкривши функціональну сутність та економічне призначення доходів бюджету, класифікацію та джерела їх формування, а також звернув увагу на проблеми планування та виконання дохідної частини бюджету. Аналіз цих аспектів свідчить про важливість доходів Державного бюджету як одного з основних ресурсів держави для забезпечення функціонування та реалізації соціально-економічних програм. Вони виконують функції забезпечення фінансової стійкості та покриття витрат бюджету, а також здійснення фіскальної політики та регулювання економічних процесів. Важливою тезою є те, що доходи бюджету повинні бути не тільки ефективно сплановані, але й ретельно контрольовані, щоб уникнути дефіциту та забезпечити стабільність фінансів держави. Особливу увагу слід приділити питанням податкової політики, оптимізації джерел доходів, а також боротьбі з корупцією та недекларованими доходами. За умов сучасних викликів, таких як пандемія COVID-19, необхідно розглядати нові можливості та джерела доходів, а також залучати міжнародну фінансову допомогу для покриття додаткових витрат.

У розділі 2 надано комплексний аналіз формування доходів Державного бюджету України в період з 2018 по 2022 роки. Під час аналізу були розглянуті різні аспекти доходів бюджету, включаючи податкові та неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом, трансферти, а також оцінку складу та динаміки доходів. Загальний висновок, який можна зробити, полягає в тому, що доходи Державного бюджету України в цьому періоді були під впливом різних факторів, включаючи політику оподаткування, економічні зміни, світові кризи, а також специфіку української економіки.

Моніторинг податкових та неподаткових надходжень показав, що податкові доходи є головним джерелом формування доходів бюджету, але також важливою є роль неподаткових надходжень та диверсифікація джерел доходів. Доходи від операцій з капіталом та трансферт також мають вагомую роль у доходах бюджету, і їх динаміка варіюється в залежності від економічних умов та ринкових факторів. Оцінка складу та динаміки доходів Державного бюджету України вказує на необхідність постійного моніторингу та аналізу для ефективного управління фінансами держави. Важливим завданням є збереження стабільності та збільшення доходів, які спрямовуються на задоволення потреб суспільства та розвиток країни. Ураховуючи результати аналізу, можна припустити, що оптимізація та раціоналізація доходної частини бюджету, а також використання зарубіжного досвіду, можуть сприяти підвищенню стабільності та розвитку української економіки.

У розділі 3 надано інформацію про шляхи та методи оптимізації вдосконалення формування Державного бюджету України. В даному розділі обговорюється зарубіжний досвід формування доходної частини бюджету та можливості його використання в українських реаліях, а також розглядаються шляхи оптимізації доходів Державного бюджету України. Зарубіжний досвід є джерелом цінної інформації для вдосконалення процесу формування доходної частини бюджету в Україні. Багато країн мають успішний досвід у підвищенні ефективності податкової системи, диверсифікації джерел доходів, боротьбі з корупцією та залученні іноземних інвестицій. Ці практики можуть бути адаптовані до українських реалій з метою покращення формування доходної частини Державного бюджету.

Шляхи оптимізації доходів Державного бюджету України включають в себе реформування податкової системи, підвищення ефективності податкового адміністрування, збільшення неподаткових доходів, диверсифікацію джерел доходів, сприяння розвитку бізнесу та інвестицій, боротьбу з корупцією та залучення міжнародної фінансової допомоги. У висновку розділу можна зазначити, що вдосконалення формування доходів Державного бюджету є

важливим завданням для стабільності та розвитку України. Використання зарубіжного досвіду та застосування шляхів оптимізації є ключовими для досягнення цієї мети.

Доходи державного бюджету визначають стабільність та розвиток країни, і формування та оптимізація цієї складової бюджетної системи є завданням важливим для кожної країни, у тому числі і для України. Забезпечення стабільного та належного фінансування бюджету сприяє виконанню соціальних та економічних функцій держави, а також реалізації стратегічних цілей та завдань. Формування доходів державного бюджету передбачає раціональне використання потенціалу національної економіки, а також розробку та впровадження податкових та неподаткових інструментів для забезпечення стабільних надходжень до бюджету. Цей процес вимагає вивчення міжнародного досвіду та адаптації його до внутрішніх реалій.

Оптимізація доходів державного бюджету – це завдання, яке передбачає вдосконалення податкової системи, підвищення ефективності податкового адміністрування, збільшення неподаткових доходів, диверсифікацію джерел доходів, сприяння розвитку бізнесу та інвестицій, боротьбу з корупцією та залучення міжнародної фінансової допомоги. Досягнення сталого зростання доходів державного бюджету залежить від спільних зусиль держави, бізнес-середовища та громадян. Оптимізація доходів вимагає комплексного підходу та системної роботи з усіма сторонами, які впливають на цей процес. У висновку можна підкреслити, що ефективна політика формування та оптимізації доходів державного бюджету є важливим чинником для стабільності та процвітання країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артус М. Бюджетна система України: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / Європейський ун-т. К. : Видавництво Європейського ун-ту, 2017. 220 с.
2. Бабич Л. М. Бюджетна політика як базова складова фінансового планування. *Вісник Національного транспортного університету*. 2016. № 3. С. 9-15.
3. Базилевич В.Д. Державні фінанси : навч. посіб. В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик К.: Атіка. 2012. 368 с.
4. Боронос В.Г. Вплив бюджетних важелів на фінансове забезпечення розвитку території. *Механізм регулювання економіки*. 2013. № 1. С. 196–206.
5. Бюджетна система. навч. посіб. / Н.І. Климаш Н.І., Багацька К.В., Дем'яненко Н.І. [та ін.]. Львів «Магнолія 2006», 2014. 296 с.
6. Бюджетна система: підруч. / за ред. С. І. Юрія, В. Г. Дем'янишина, О. П. Кириленко. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 273 с.
7. Бюджетна система України в сучасних умовах: Навчальний посібник. С.І. Юрія, В.Г. Дем'янишина, О.П. Кириленко. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 185 с.
8. Валовий внутрішній продукт (ВВП) в Україні 2023. URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>.
9. Василик О. Д. Бюджетна система України: підручник. Київ, 2018. 544 с.
10. Василик О.Л., К.В.Павлюк. Державні фінанси України: підручник. / О.Василик, К.Павлюк – К.: Центр навчальної літератури, 2013. 608 с.
11. Вігура О.М., Литвинчук І.В. Класифікація доходів державного бюджету. *Науковий вісник Житомирського державного технологічного університету*. 2017. № 4. С. 26–30.
12. Глухова В. І., Іванова А. П. Аналіз податкових надходжень до Державного бюджету України в сучасних умовах. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2021. № 5 (27). С. 111-114.

13. Горин В. Зарубіжний досвід регулювання доходів Державного бюджету в умовах економічної нестабільності. Світ фінансів. 2011. Вип. 4. С. 186-199.

14. Данилюк М.М. Вплив виконання державного бюджету на макроекономічну стабільність в Україні. Економічний аналіз. 2013. Том 14. № 1. С. 241–247.

15. Дем'янишин В. Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України: Монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 76 496 с

16. Дем'янишин В.Г., Шаманська О. С. Неподаткові надходження: проблеми та роль у доходах бюджету держави. Фінансово-кредитна діяльність. 2021. Вип. 2. С. 268-274.

17. Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану. Постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2022р. №252.

18. Дмитренко Г.В. Основні принципи формування бюджетів. *Науковий вісник Національного університету ДПС України* (економіка, право). 2012. № 1 (56). С. 49–55.

19. Доходи державного бюджету України в 2018 р. URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2018/>

20. Доходи державного бюджету України в 2019 р. URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2019/>

21. Доходи державного бюджету України в 2020 р. URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2020/>

22. Доходи державного бюджету України в 2021 р. URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2021/>

23. Доходи державного бюджету України в 2022 р. URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2022/> (Дата звернення: 30.10.2029).

24. Дуда Н.З., Цегелик Г.Г. Аналіз доходів і видатків Державного бюджету України. Наукові праці Науково-дослідного фінансового інституту. 2022. № 4 (65). С. 78–85.

25. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / За ред. В.М.Гейця. К.: Ін-т економ. прогноз.; Фенікс, 2013 1008 с.
26. Єфремова І. І. Місцеві бюджети та бюджети місцевого самоврядування: проблеми правового визначення. Форум права. 2019. № 1. С. 157–161.
27. Засади формування бюджетної політики держави: Наук. монографія / за наук. редакцією д.е.н., проф., М. Єрмошенка. К.: НАУ, 2013. 248с. 96.
28. Західна О.Р., Петик Л.О., Щур-Живко О.С. Аналіз доходів та видатків державного бюджету України. Молодий вчений. 2018. № 2 (54). С. 714–718.
29. Захожай К.В., Жам О.Ю. Роль прямих та непрямих податків у формуванні доходів державного бюджету України. Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. 2019. № 8. С. 114–123.
30. Зварич О.В. Податкові надходження: методологія прогнозування : монографія. Київ : КНТЕУ, 2013. 444 с.
31. Касперович Ю. В. Доходи бюджету та податкові пільги в системі фінансово-економічного регулювання. Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2012. № 1. С. 154-172.
32. Касперович Ю. В. Формування державного бюджету України. Основні принципи та підходи. Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2018. № 1. 178 с.
33. Касперович Ю. Доходи бюджету в умовах трансформаційних зрушень системи фінансово-економічного регулювання. Економічний аналіз. 2021. Т. 10(2). С. 254-259
34. Касьяненко Л.М. Правові основи здійснення фінансового контролю органами державної податкової служби України: дис. ... канд. юрид. наук. Ірпінь, 2014. 232 с.
35. Кир'язова Т. О. Доходи державного бюджету України: проблеми формування та можливі джерела збільшення Економіка. Фінанси. Право. 2017. № 2/2. С. 40-44.

36. Ковальов Ю.В. Виявлення основних причин зменшення надходжень до державного бюджету України. Сталий розвиток економіки. 2012. №6. С. 322-325.
37. Комарницький І.Ф. Економічна теорія: курс лекцій. Чернівці: Рута, 2016. 334 с
38. Крисоватий, А. І. Сутність та концептуальні основи формування податкової політики в умовах євроінтеграційних процесів. Економіка України. 2021. № 1. С. 35-51.
39. Луніна І.О. Державні фінанси України та реформування міжбюджетних відносин. Наукова думка, 2016. 432 с.
40. Лутчин, Н.П. Статистика фінансів: Навчальний посібник/Н.П. Лутчин, А.К.Миронюк.-2-ге вид., випр.. і доп. Львів: Новий світ-2000, 2016.324 с.
41. Машко А.І. Бюджетний дефіцит і державний борг: взаємозалежність та кількісна оцінка. Галицький економічний вісник. 2017. № 2 (13). С. 94-97.
42. Машко А.І. / Економічна ефективність видатків державного бюджету та джерел фінансування бюджетного дефіциту. Соціально-економічні проблеми реформування українського суспільства: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Житомир, 16 – 17 лист. 2006 р.) / Гол. ред. кол. Данилишин Б.М. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2006. С. 77-81.
43. Машко А.І. Теоретичні аспекти регулювання інфляції в країнах Євросоюзу. Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія економіка. 2017. № 18. С. 156-159.
44. Машко А.І. / Управління дефіцитом державного бюджету. *Вісник Хмельницького національного університету*. Економічні науки. 2008. № 5. Том 1. С. 152-158
45. Мельник М. В. Бюджетна та податкова система як складові єдиної концепції макроекономічного регулювання. Фінансова система України : [збірник наукових праць]. Острог: Вид-во Національного університету “Острозька академія”, 2008. Випуск 10. Ч. 1. С. 157-164.

46. Микитюк І. Застосування методів економічного аналізу в управлінні бюджетними коштами. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2010. № 6 (74). С. 89–99.

47. Міщенко Л.О. Оцінка сучасного стану та прогнозування показників місцевих бюджетів в Україні. *Ефективна економіка*. 2018. № 12.

48. Набока Т.С. Управління видатками бюджету та напрямки його вдосконалення в Україні : дис. канд. ек. наук : 08.00.08 / Т.С. Набока. - Київ, 2015. 349 с.

49. Надточій А.О. Особливості формування бюджетного механізму. Теорія та практика державного управління. Вип. 1: Бюджет та фінансовий контроль у державному управлінні: матеріали наук. практ. Конф., 27 листопада 2011 року. Х., 2019. 127 с.

50. Онищук І. Аналіз виконання місцевих бюджетів в контексті податкових і неподаткових надходжень за 2015-2022 року/ ШведськоУкраїнський Проект «Підтримка децентралізації в Україні», SALAR International.

51. Панчишин Степан. Макроекономіка: Навч. посібник. Вид. 2-ге, стереотипнее. К: Либідь, 2012. 616 с.

52. Пасічник Ю.В. Бюджетна система України та зарубіжних країн: навч. посіб. Київ: Знання-Прес, 2012 495 с.

53. Першко Л. О. Волошенюк Ю. П. Формування дохідної частини Державного бюджету України в сучасних умовах. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. Серія: Економічні науки. 2021. № 2. С. 137-147.

54. Постанова Верховної Ради України „Про затвердження звіту про виконання Державного бюджету України за 1993 рік” від 05.10.1995р. №362/95-ВР. // *Відомості Верховної Ради*. 1995, № 35, ст.273.

55. Практичне застосування методів прогнозування доходів бюджету на прикладі України. Ірпінь : НДІ фінансового права, 2019. 32 с.

56. Про бюджетну класифікацію: наказ Міністерства фінансів України : від 14.01.2011 р. № 11.

57. Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки: розпорядження Кабінету міністрів України № 415-р.

58. Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану. Постанова Кабінету Міністрів України від 09.06.2021р. №590.

59. Про здійснення контролю за справами надходжень до бюджету коштів за кодами бюджетної класифікації 21081100, 21110000, 2406220 : Наказ Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру від 27.07.2018. № 109.

60. Про структуру бюджетної класифікації України : Постанова Кабінету Міністрів України : від 12.07.1996 р. № 327/96-ВР // *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 42. Ст. 208.

61. Ружицький І.Ю. Підходи до класифікації джерел формування доходів Державного бюджету України. *Університетські наукові записки*. 2019. № 2 (46). С. 384-391.

62. Савич І. В. Вплив тінізації бюджетних відносин на макроекономічні показники. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка*. Серія: Економіка. 2015. № 2 (167). С. 117-122.

63. Сисоєнко І.А., Карлюка Д.О. Прагматика макроекономічних індикаторів держави та їх вплив на формування доходної частини Державного бюджету України. *Таврійський науковий вісник: Науковий журнал*. 2015. Вип 94. С. 98–103.

64. Слободянюк Н.О. Проблемі питання формування дохідної частини бюджету: сучасні реалії. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. Випуск 15. С. 551-558.

65. Собчук С. І. Бюджетна політика в країнах із розвиненою та трансформаційною економікою. *Вісник Одеського національного університету*. Серія : Економіка. 2016. Т. 21, Вип. 7(2). С. 142-146
66. Сударенко О. В. Правові засади бюджетного відшкодування ПДВ в Україні. *Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут"*. Політологія. Соціологія. Право. 2012. № 3. С. 175-179.
67. Тарасюк М. В., Сироветник О. С. Доходи бюджету в системі соціально-економічного розвитку України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Вип. 21(2). С. 91-99.
68. Тарасюк М.В., Сироветник О.С. Доходи державного бюджету в системі соціально-економічного розвитку України. Міжнародні економічні відносини та світове господарство, 2018, № 21(2). С. 93–97.
69. Теоретико-методологічні засади реформування системи сплати податків і зборів в інформаційній системі Міністерства доходів і зборів України. – Ірпінь : НДІ фінансового права, 2013. С. 22–24.
70. Титар А. О. Зарубіжний досвід планування та прогнозування доходів місцевих бюджетів. *Управління розвитком*. 2013. № 16. С. 143-169.
71. Турянський Ю.І. Податки як джерело формування бюджетних надходжень держави. *Науковий вісник Національного Лісотехнічного університету України : збірник науково-технічних праць*. - Львів: РВВ НЛТУ України. Вип. 23.18. 2013. 428 с.
72. Федосов В. М. Бюджетна система: підруч. К.: Центр учбов. літератури ; Тернопіль : Екон. думка, 2012. 871 с.
73. Хмарук Ю. В. Оцінка факторів впливу на доходи Державного бюджету України. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Сер. : Економіка. 2019. Вип. 16. С. 82-91.

74. Хмарук Ю.В. Теоретичні підходи до визначення поняття “система доходів Державного бюджету України”. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2019. Вип. 7(2). С. 434–439.

75. Чугунов І. Я., Брижан К. В. Бюджетна політика в умовах трансформації економіки. *Економічний вісник університету*. 2017. Вип. 32(1). С. 241-251

76. Шевчук І.Л., Черепанова В.О., Ставерська Т.О. Формування доходів бюджету держави : навч. посіб. Харків: Видавець Іванченко І. С., 2019. 189 с.

77. Шевчук І.Л., Черепанова В.О., Ставерська Т.О. Бюджетна система : навч. посіб. Харків: Видавець Іванченко І. С., 2015. 284 с.

78. Юрій С. І. Бюджетна система України: навч. Пос. С.І.Юрій, Й.М.Бескид, К.: НІОС. 2020. 400 с.

79. Юрчишена Л. В. Податок на доходи фізичних осіб: механізм стягнення та джерело доходу бюджету України. *Фінанси, облік, банки*. 2016. Вип. 1. С. 215-224.

80. Юшко С.В. Доходи бюджету: оцінка стану та перспектив формування : монографія. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. 190 с.

81. Януль І. Є. Бюджетний процес в Україні та напрями його вдосконалення// *Фінанси України*. 2015. № 9. С. 25-29.